

سلطان خاویار ایران

جلال فرهمند

Farahmand@iichs.org

مهندس عزت‌الله نعیمی بازرس هویدا نخست‌وزیر وقتی به اروپا رفت و سخنان نمایندگان مختلف توزیع‌کننده خاویار ایرانی را شنید نتوانست از تعجب خودداری کند. عموم نمایندگان اروپایی در لفافه یا مستقیم اشاره به دلالی «شرکت خاویار ایران» داشتند که به قلع و قمع مخالفان خود پرداخته و با انحصار گرفتن خاویار ایران درخواست پولی بیشتر از توزیع‌کنندگان می‌کرد. شرکتی که در عرض پنج سال فروش خاویار ایرانی را به نصف سالهای گذشته رسانده بود و به چیزی جز جیب سهامداران آن شرکت که ترکیبی از خانواده‌های ریاحی و دولو بودند فکر نمی‌کرد.

گزارشهای افشاگرانه مهندس نعیمی راهگشای اطلاعات جدیدی از این شرکت واسطه‌ای بود که نطفه در دربار داشت. بعلوم انسانی و مطالعات فرهنگی

برای ریشه‌یابی این نابسامانی در چگونگی صادرات خاویار ایرانی باید به گذشته‌های دور بازگشت. طبعاً از هزاران سال پیش مردمی که در ساحل دریاها زندگی می‌کردند از مواهب طبیعی آن برخوردار بودند. اهالی ساحل‌نشین دریای خزر نیز از این امر مستثنی نبودند. تاریخچه دقیقی که نشان‌دهنده چگونگی استفاده از منابع دریای خزر باشد در دسترس نیست ولی به صورت جسته و گریخته در منابع مختلف و خصوصاً سفرنامه‌های جهانگردان و سیاحان خارجی از دوره صفویه به بعد آنان به صیادی و صنایع عمل‌آوری فرآورده‌های دریایی پرداخته‌اند.

اهالی ساحل‌نشین جنوبی دریای خزر از فن‌آوری ابتدایی صید و عمل‌آوری آن استفاده می‌کردند. پیشرفته‌ترین شکل صیادی آنان ایجاد سدهای ابتدایی در دهانه ورودی رودخانه‌ها به دریا بود که در پشت آن برکه‌های کوچکی ایجاد می‌شد و در این

برکه‌های ماهیان به دام افتاده صید می‌شدند. در زبان محلی مازنی به این سدها «شیل» می‌گفتند. بعدها کلمه «شیلات» از این کلمه گرفته شد.

بر اثر همسایگی روسیه با ایران در سواحل شمالی و غربی این دریا، تکنولوژی پیشرفته‌تر صید نیز به سواحل جنوبی آن آمد. آرامنه و بازرگانان روسی و ایرانیان تبعه آن کشور سردمدار این امر بودند. دولت مرکزی از فن‌آوری صید و صیادی بی‌بهره بود و چندان توجهی به آن نداشت، همین امر موجب می‌شد که عوامل خارجی با راحتی بیشتری نبض صیادی دریای خزر را به دست گیرند. قبل از امضای قرارداد استعماری ترکمانچای چند منطقه صنعتی جنوب دریای خزر به دست روسها در حال فعالیت بود. با امضای این قرارداد و الحاقیه آن در خصوص عهدنامه تجاری، دست این بازرگانان و صیادان روسی برای توسعه صیادی بازتر گردید.

ماهی استروژن یا به اصطلاح محلی اوزون‌برون که به علت نداشتن فلس از لحاظ شرعی خوردنش حرام بود در نزد اتباع بیگانه که مشکلی از این بابت نداشتند حرف نخست را می‌زد. این فرصت خوبی به دست اتباع روسیه داد که محتویات این ماهی گرانبه‌قیمت و منحصر به فرد دریای خزر را با راحتی بیشتر صید و با فن‌آوری روز آن زمان به اروپا صادر کنند.

سیستم عجیب و مهجور مقاطعه‌کاری منابع ملی ایران، فرصت دیگری بود که بیگانگان در بسیاری از مسائل اقتصادی ایران دخالت کنند. میرزا حسین خان مشیرالدوله که به سبک مقاطعه‌داری، امتیاز شیلات شمال را از ناصرالدین شاه گرفته بود طبق قرارداد می‌توانست این اجاره‌نامه را به هر کسی که می‌خواست مجدداً واگذار نماید. در این زمان چهره‌ای جنجالی در تاریخ مناسبات ایران و روسیه وارد صحنه شد که نقش او و سپس فرزندانش سالها مورد مناقشه ایران و روسیه بود. وی استپان مارتین لیانازوف بود. وی با سپهسالار اعظم مذاکره کرد و اجاره‌نامه‌چه شیلات را از وی خریداری نمود.

این اجاره‌نامه چنان گسترده و وسیع بود که علاوه بر امکانات اقتصادی فراوانی که به لیانازوف می‌داد به راحتی پای روسیه را برای دفاع از شهروندانش به ایران باز می‌کرد. لیانازوف در ۵۲ نقطه ساحل شعبه‌هایی تأسیس کرد. در بندر حسن کیاده، انزلی و مشهدسر (بابلسر) سردخانه و کارخانه یخ‌سازی ایجاد کرد و فقط کارگران ایرانی و روسی سر به ۴ هزار نفر می‌زد. در واقع می‌توان گفت وی حکومتی در دست داشت. منطقه شمالی کشور شدیداً تحت تأثیر این فعل و انفعال اقتصادی بود. در طول این سالها تا فروپاشی رژیم تزاری، لیانازوف و پسرش با کمک روسیه چنان به دولت ایران فشار

محمدرضا پهلوی در سفری اروپایی همراه با دوستان نزدیکش؛ از چپ: امیر هوشنگ دولو قاجار، محمدرضا پهلوی، امیر خسرو افشار قاسملو و غلامعلی سیف‌ناصری [۲۸۱-۲۸۸م]

می آوردند که مناقشه شیلات شمال ایران کم از ملی شدن صنعت نفت جنوب نبود. با از بین رفتن دولت تزاری دست لیانازوفها از شیلات ایران بریده شد. در سال ۱۳۰۶ پیمان جدیدی بین دولت ایران و شوروی بسته شد، پیمانی جهت ایجاد شرکت مختلط صیادی. طبق آن پیمان تا ۲۵ سال سواحل دریای خزر و رودخانه‌های مهم داخلی به این شرکت واگذار گردید. تا سال ۱۳۳۱ این قرارداد معتبر بود، در این سال شیلات ایران ملی اعلام گردید.

سالها دخالت روسیه و سپس شوروی در دریای خزر موجب شد صید بی‌رویه در سواحل جنوبی این دریا که به آن چون غنیمتی نگریسته می‌شد نسل بسیاری از ماهیان را کاهش دهد.

فشار صیادی بر روی ماهیان خاویاری بود، چون علاوه بر گوشت، تخم آن، که به مروارید سیاه معروف بود یکی از گرانبه‌ترین غذاهای باب دل غربیهای ثروتمند به‌شمار می‌رفت.

این وابستگی طولانی مدت به روسیه و سپس شوروی موجب شد که حتی سالها پس از ملی شدن شیلات ایران صنعت خاویار ایران وابسته به شوروی باشد به طوری که بخش عمده‌ای از خاویار استحصالی برای فروش به اروپا به این کشور صادر می‌شد. با تأسیس شرکت شیلات ایران به نظر می‌رسید کلیه امور صید و صیادی دریایی در دست ایرانیان می‌ماند و همگان از آن منتفع خواهند شد ولی مطلب چیز دیگری بود. این دفعه نه لیانازوفهای روسی بلکه لیانازوفهای وطنی وارد این معرکه شدند. شرکت شیلات ایران کاملاً قانونی عمل می‌کرد. چون اسناد مزایده این کالای گران‌قیمت کاملاً رسمی و شفاف در جراید اعلام می‌شد و شرکت‌کنندگان در مزایده کاملاً علنی در آن شرکت می‌کردند ولی بعداً چه اتفاقی می‌افتاد کسی نمی‌دانست. حضور برخی افراد خاص نشان از فعل و انفعالی می‌داد که از بالا و خصوصاً دربار هدایت می‌شد. نام خانواده دولو در رأس انحصاری این کالا قرار داشت.

امیر هوشنگ دولو قاجار فرزند محمدرولی خان آصف‌الدوله در سال ۱۲۸۵ شمسی در تهران به دنیا آمد. پدر او از طایفه دولو ایل قاجار است. مادرش منیراعظم (دختر کامران میرزا و خاله احمدشاه) به دودمان سلطنتی قاجار بستگی داشت.

هوشنگ دولو به علت نزدیکی با محمدرضا پهلوی... توانست به چیپاول و غارت کلان دست زند. محمدرضا پهلوی به علت علاقه به وی ریاست شرکت خاویار ایران را به او سپرد و دولو طی سالهای مدید انحصار خود را بر تجارت خاویار ایران برقرار ساخت و در مطبوعات غرب به عنوان «سلطان خاویار ایران» شهرت یافت. دولو تجارت خاویار ایران را توسط دختردائی مادرش (احسان

نیک‌خواه معروف به مادام دولو) اداره می‌کرد.^۱

اطلاعات چندانی از وی در منابع منتشر نشده است. در همان منابع اندک نیز عموماً به خوبی از وی یاد نکرده‌اند.^۲ وی در واقع از دوستان بزم و محفل خصوصی شاه قلمداد می‌شد. طبق نقل قول‌های مختلف وی فردی معتاد به مواد مخدر بود که علاوه بر آن به قاچاق مواد مخدر نیز اشتغال داشت.^۳

همین ویژگی‌های دولو موجب نزدیکی بیش از حد وی به شاه شد. در محافل خصوصی بسیاری از پیوندهای اقتصادی و زدبندهای سیاسی انجام می‌گرفت. حسین فردوست بازرگ شاهنشاهی و دوست نزدیک شاه که دل خوشی از دولو نداشت این

۱. عبدالله شهبازی، ظهور و سقوط سلطنت پهلوی (جستارهایی از تاریخ معاصر ایران)، ج ۸، تهران، اطلاعات، ۱۳۷۴، ج ۲، ص ۴۶۱.

۲. برای نمونه می‌توان به کتابهای زیر مراجعه کرد: ظهور و سقوط سلطنت پهلوی، ج ۲، ص ۴۶۲؛ ایران عصر پهلوی، ج ۱، ص ۳۹؛ گفتگوهای من باشاه، ج ۱، صص ۳۳۲-۳۳۳؛ من و خاندان پهلوی، ص ۱۷.

۳. فعالیت‌های دولو به سالهای دور بازمی‌گردد. هنگامی که عباس میلانی در کتاب معمای هویدا سعی در تشریح هویدا از مسائل خلاف و قاچاق طلا و ارز داشت به نام دولو و سابقه‌اش اشاره‌ای دارد، وی می‌نویسد: گزارش چهارصفحه‌ای پلیس شامل شرحی دقیق از فعالیت متهمان اصلی ماجراست. علاوه بر کسانی که نامشان در نامه بی‌امضا آمده است، پلیس فرانسه چند تن دیگر از مقامات و شهروندان ایرانی، به خصوص آقای میلانچی، دوست سفیر و نیز آقای عضد منشی او را به همکاری در این فعالیتها متهم می‌کرد. در هیچ جای این گزارش ذکری مستقیم یا غیرمستقیم از امیرعباس هویدا نیست. در عین حال، در هیچ جای نامه از زین‌العابدین رهنما نامی برده نشده است. در عوض، در آن به شخصیت مرموزی اشاره شده که بعدها، از بد حادثه، به زندگی سیاسی هویدا غیرمستقیم راه یافت و دست‌کم در یک مورد باعث دردسرش شد. نام این شخصیت مرموز هوشنگ دولو بود. بنا به گزارش پلیس، او در سالهای جنگ نوجه ژنرال ژسر (Geser) یکی از فرماندهان ارتش اشغالگر نازی در فرانسه بود و از جمله وظایفش، تأمین دخترهای جوان برای ژنرال بود. با این همه، پلیس آلمان او را به جرم قاچاق و صدور چک بی‌محل بازداشت کرده بود. هم او یکی از گردانندگان اصلی باند قاچاق پاریس - برن بود. عباس میلانی، معمای هویدا، ج ۱، تهران، آتیه، اختران، ۱۳۸۱، صص ۱۲۶-۱۲۷.

بیست و پنج سال بعد عبدالرضا هوشنگ مهدوی از کارمندان سفارت ایران در پاریس داستانی نقل می‌کند که شباهت زیادی به گذشته دولو دارد، وی می‌نویسد: پس فردای ورود شاه به پاریس که مصادف با پنجم ژوئن ۱۹۶۷ بود، سومین جنگ اعراب و اسرائیل آغاز شد. شاه از ترس جان خود مدت یک هفته در پاریس ماند تا جنگ شش روزه با پیروزی اسرائیلیها به پایان رسید. در تمام این یک هفته به استثنای روزی که شاه برای امضای دفتر ریاست جمهوری به کاخ الیزه رفت، هر روز به خانه امیر هوشنگ دولو می‌رفت و تا پاسی از شب اوقات خود را به معاشرت با دخترانی که دولو فراهم می‌کرد می‌گذراند. ملکه فرخ نیز سرش به خرید و گردش مشغول بود و کاری به کار شوهرش نداشت.

عبدالرضا هوشنگ مهدوی، در حاشیه سیاست خارجی از دوران نهضت ملی تا انقلاب، تهران، گفتار، ۱۳۷۸، صص ۱۵۳-۱۵۴.

امر را تأیید کرده است.

هر روز مقامات مهمی به خانه دولو می‌رفتند، کسی که می‌خواست وکیل یا سفیر یا وزیر شود، افسری که می‌خواست سرتیپ یا سرلشکر یا سپهبد شود، فردی که پرونده داشت و می‌خواست از مجازات معاف شود یا طرف را محکوم کند و امثالهم. او [دولو] تمام درخواستها را مستقیماً در اتاق خواب محمدرضا به اطلاعش می‌رساند و بدون استثناء همه تصویب می‌شد. لذا همه به خانه دولو روی می‌آوردند.^۴

حال اگر با این شدت نیز حرف و سخن فردوست را نپذیریم ولی شاه در عمل ثابت کرد که علاقه عجیب و وافر وی به دولو دارد به طوری که در شدیدترین مصائب و مشکلاتی که برای وی به وجود می‌آمد پشت و پناه دولو بود حتی اگر به قیمت آبروریزی شاه نیز می‌شد. چنانکه در اواخر سال ۱۳۵۰ اتفاقی افتاد که نزدیک بود در سطحی بین‌المللی آبروی خاندان پهلوی و شخص شاه دستخوش تزلزل گردد. ماجرای پیدا شدن مقداری تریاک در وسایل دولو و دستگیری وی در سویس و فراری دادن او به وسیله شاه با هوایماید دربار جنجالی در اروپا به پا کرد. اتفاقی که دو سال تمام پای دربار ایران و شاه را به مطبوعات جدی و زرد اروپا باز کرد و سرانجام با هزینه هنگفت و با استخدام بهترین وکلای اروپایی و دادن رشوه‌های کلان به قاضی و پلیس و غیره به سرانجام رسید.^۵

با این همه شاه دست از سر وی برنداشت و دولو تا سال ۵۷ و پیروزی انقلاب اسلامی همچنان در عرصه مواد مخدر و خاویار ایران بدون احساس خطر خاصی یک‌تازی می‌کرد.

عرصه حضور در تجارت خاویار عرصه شیرین و پردرآمدی بود. وی سعی می‌کرد مستقیماً در این کار دخالت نکند. بدین‌خاطر با کمک منیراعظم دولو و احسانه دولو «شرکت خاویار ایران» را تأسیس کرد و در مزایده‌های شرکت شیلات به پیروزی می‌رسید و با توجه به پشتوانه خوبی که از سوی دربار داشت امکان نداشت کس دیگری در این مزایده پیروز شود. حتی در سال ۱۳۴۶ شخصی به نام جلال داودزاده مدیر «مؤسسه خاویار کنتینانتال» در مزایده حضوری برنده شد که با فشار عوامل شیلات

۴. عبدالله شهبازی، همان، ج ۱، ص ۲۶۴.

۵. برای اطلاع بیشتر رک: حسین کوچکیان‌فرد، «رسوایی در سویس»، تاریخ معاصر ایران، س ۱، ش ۴، ۱۳۷۶، صص ۱۳۵-۲۰۸.

مجبور به کناره‌گیری از مزایده و پیروزی نفر دوم یعنی احسانه دولو گردید. وی بعدها با مکاتبه و نامه‌نگاریهای متعدد پرده از این امر برداشت.^۶

شرکت صوری خانواده دولو چون توان توزیع این مقدار خاویار (حدود پنجاه تن) را نداشت امتیازنامه خود را به شخص دیگری به نام جهانگیر ریاحی^۷ فروخته بود. و جهانگیر نیز با کمک دولو این مقدار خاویار را به شرکتهای اروپایی می‌فروخت. جالب اینجا بود که اینان پولی به شرکت شیلات پرداخت نمی‌کردند و با دادن سفته‌های طولانی‌مدت در حقیقت فقط به عنوان واسطه پولی که از اروپاییان و خریداران دیگری گرفتند با کم کردن سهم سود خود به شرکت شیلات می‌پرداختند. یعنی از کاری بی‌زحمت سود خالص و هنگفتی به جیب می‌زدند. شرکتهای خارجی نیز که مستقیماً با شیلات ایران سر و کار نداشتند مجبور به تمکین از شرکت خاویار ایران می‌شدند. این نحوه بازاریابی و فروش خاویار ایران موجب گردید - چنانکه در ابتدا گفته شد - در طول پنج سال خاویار ایران دچار مشکل فروش گردد و خاویار شوروی که دولتی بود و حتی کیفیتی پایین‌تر از نوع ایرانی داشت سهم بیشتری از بازار را بگیرد و خاویار در انبارهای شرکت شیلات در انزلی باقی بماند.

در سال ۱۳۴۵ که دو سال پیش از نخست‌وزیری هویدا نمی‌گذشت به علت همین رکود فروش و شاید به سبب سایر گزارشهایی که ممکن است رقیبان دولو ارائه کرده باشند هویدا شخصی را به عنوان بازرس ویژه دولت برای این امر راهی اروپا و آمریکا کرد. وی مهندس نعیمی^۸ مأمور قدیمی وزارت دارایی بود. و نعیمی طی چندین ماه اقامت در اروپا پی به اوضاع نابسامانی برد که در نوع خود جالب بود.

۶. به اسناد ۲۲ الی ۲۹ از همین مجموعه اسناد مراجعه شود.

۷. جهانگیر ریاحی، برادر منوچهر ریاحی و هر دو فرزندان معین‌السلطنه هستند. منوچهر ریاحی به دلیل اینکه به همسری هما زند خواهر پری‌سیما زند همسر عبدالرضا درآمدی بود رابطه‌ای عمیق با محفل خصوصی دربار داشت. منوچهر یک پای محفل قمار شاه بود. برادرش نیز به تبع منوچهر توانست از این نفوذ استفاده فراوان ببرد.

۸. عزت‌الله نعیمی متولد ۱۳ بهمن ۱۲۹۷ شمسی بود. وی از جمله مأموران قدیمی و کهنه‌کار وزارت دارایی به‌شمار می‌رود که تحصیلات خود را در رشته‌های فنی در فرانسه، سوئیس و انگلیس به پایان رسانیده و خدمات اداری و دولتی خود را از سال ۱۳۱۹ در سیلوی تهران آغاز نمود و پس از آن مشاغلی چون بازرس دولت در امور غله، رئیس اداره نان، خدمت در دفتر فنی سازمان ملل متحد در ژنو، رئیس اداره نمایشگاه‌های بین‌المللی وزارت اقتصاد، قائم‌مقام بنگاه مستقل آبیاری، بازرس کل وزارت دارایی، مدیرعامل شرکت سهامی شیلات ایران، مشاور عالی خزانه‌داری کل، مدیرعامل و رئیس هیئت‌مدیره شرکت سهامی شیلات جنوب و مشاورت وزیر دارایی را برعهده داشته است. (سند ۳۲۲ پ موجود در آرشیو مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران).

جهانگیر ریاحی که در اروپا به سر می‌برد از آمدن این بازرس آگاهی یافت. در اولین جلسه این بازرس و خریداران اروپایی شرکت کرد و سعی داشت که همه چیز را به نفع خود تغییر دهد. وی در این جلسه ضمن اینکه از روابط نزدیکش با دربار ایران سخن گفت سعی در ارعاب و تهدید اعضای جلسه داشت. چنانکه نعیمی در گزارشهای ابتدایش به هویدا می‌نویسد:

قرار بر این شد که با حضور دو یا سه فروشنده بزرگ بعد از ظهر امروز جلسه داشته باشیم و ایرادات و پیشنهادات آنها را بشنوم. متأسفانه در وسط این جلسه آقای ریاحی، با کمال بی‌ادبی، اظهار می‌دارند که من ریاحی از طرف شخص اعلیحضرت شاهنشاه، مورد حمایت هستم و به شما اخطار می‌کنم که از بحث با ایشان خودداری نمایید و طوری صحبت می‌فرمودند که منافی با شخصیت اعلیحضرت و مملکت بوده است.^۹

البته ریاحی بیراه نمی‌گفت و وی به پشت‌گرمی دولو هر کاری می‌خواست می‌کرد و کسی جلودار آن نبود. حال اگر حتی آن شخص نخست‌وزیر ایران می‌بود، چنانکه در پنج سال قبل از آن نیز دولت مدعی اصلاحات امینی نیز نتوانست کاری به سامان برساند. یعنی هیچ‌کس از پس باند دولو و فساد وی در باند فروش خاویار به پشتوانه دربار بر نمی‌آمد.

هر چند در اوایل دهه چهل شمسی خانم منیراعظم دولو به عنوان مفسد اقتصادی دستگیر شد ولی چه سود که این کار فقط جنبه تبلیغاتی داشت و تقریباً یک سال پس از اعلام فضای باز سیاسی که به دلیل حکومت‌کنندگی بر شاه تحمیل شده بود با کنار آمدن محمدرضا پهلوی با کندی و سپس ترور کندی به یکباره برچیده شد. در آن سال مجلات و روزنامه‌های ایران سر و صدای فراوانی درباره برخورد دولت امینی با مفسدان اقتصادی به راه انداختند و به علاوه اشخاص سرشناسی چون سپهد علوی مقدم، سپهد کیا، سرلشکر ضرغام، سرتیپ نویسی، ابتهاج، آجودانی، جواد طباطبایی و خانمی نیز به عنوان ملکه خاویار ایران دستگیر شدند، خانم دولو. چنانکه در جراید آن زمان آمده است:

پرونده شیلات که منجر به محکومیت سرتیپ نویسی و چند تن دیگر شد از جمله داستانهایست که در اغلب جراید و مجلات خارجی نیز منعکس شد. در این پرونده که (سرتیپ نویسی) متهم اصلی تا روز آخر سکوت کرد، عده‌ای از افراد ناشناس

از چپ: جهانگیر ریاحی همراه با حسین فریدنی؛ ریاحی طرف دوم قرارداد دولو بود و نمایندگی شرکت در اروپا را بر عهده داشت [۱۵۲-۱۵۸ف]

زن و مرد) شریک و سهام بودند که با سکوت سرטיפ نویسی نام آنها برده نشد. این پرونده قطور که از شخصت پرونده کوچک تشکیل شد با وجودی که دادگاه عالی جنایی متهمان آن را محکوم کرد، معذک خانم دولو سلطان خاویار ایران و سایر متهمان کماکان به معاملات خود با شرکت شیلات ادامه می‌دهند. محکومین پرونده مذکور عبارتند از: سرטיפ نویسی ۳/۵ سال زندان و پرداخت ۱۳ میلیون ریال، مهدی عظیمی و نجم‌آبادی ۱۸ ماه زندان، نصرت‌الله منتصر و جلال‌الدین جلالی ۶ ماه زندان، خانم دولو محکوم به پرداخت چهل میلیون ریال و نازاریان تبرئه.^{۱۰}

با کنار رفتن دولت امینی کل این تبلیغات نیز به یکباره از بین رفت و متهمین به کار و زندگی خود مشغول شدند.

مهندس نعیمی در این سفر با فروشندگان عمده خاویار فرانسوی، انگلیسی و آلمانی

نشستهایی که در نوع خود جالب بود برگزار کرد. آنان با ارائه مدارک، نشان می دادند که شرکت شیلات ایران با عدم معامله مستقیم با این شرکتها عملاً آنان را به سوی دلان و سوداگران واسطه همچون دولو - ریاحی سوق می دادند و آنان نیز برای تأمین بازار خود یا چاره‌ای جز تمکین نداشتند یا اینکه به سوی شورویها تمایل پیدا کرده بودند.^{۱۱}

نعیمی اظهار می دارد که کارکنان سفارت نیز مرعوب این دو نفر بودند چنانکه می نویسد: متأسفانه در صبحت سه ساعته که [با] ایرانیان سفارت داشتم و این صحبت به درخواست خودشان انجام گرفت، مقامات رسمی سفارت مرعوب دولو و ریاحی می باشند و تمام اینها را مانور بیهوده می دانند و من بر عکس با تمام قوا و دلائل این نظریه سفارت را رد نمودم تا بعد چه بشود.^{۱۲}

البته حوادث آینده نشان می دهد که نظر مقامات رسمی سفارت ایران بسیار متقن تر از نظر جناب آقای بازرس بوده است. چون این دو - دولو و ریاحی - با کمال صراحت و جسارت هر کجا می رسیدند بدون ترس و واهمه انتساب خود را به خاندان سلطنت و دربار کتمان نمی کردند و از این راه دهان مخالفان را می بستند. با توجه به همین پشتوانه دست به عملیات خلافی می زدند که حتی آدم کارکشته‌ای چون مهندس نعیمی را به تعجب وامی داشت. وی در جلسه‌ای که با فروشندگان خاویار انگلیسی داشت متوجه نکته جالبی شد که در نوع خود کلاهبرداری مدرنی بود.

وی به هویدا می نویسد:

نامبردگان [انگلیسیها] با حرارت و شهامت بیشتری از فرانسویها مدارک آخرین قیمت خریداری را با رونوشت اسناد خرید از دولو - ریاحی کتباً به بنده دادند که یک تفاوت قیمت بسیار قابل ملاحظه را شامل است که اگر عمری باقی بود و کار به گزارش نهایی رسید تقدیم خواهم نمود.

در این صورت قیمت یک رقم خاویار رقم دو بلوگا فروخته شده است که قیمت آن از رقم یک قدری کمتر و از رقم دو معمولی خیلی زیادتر است. علت را سؤال کردم گفتند می توانید عین جنس را که در تاریخ ۹ دسامبر ۱۹۶۶ صورتحساب آن صادر شده است ملاحظه بکنید. متأسفانه از لحاظ رقم بندی جعبه که در بندر پهلوی شده است خاویار مزبور از لحاظ ظواهر امر درجه ۲ بوده است ولی وقتی که باز شد دیدم خاویار بلوگا طلایی درجه یک است. این مسئله را به آنها متذکر شدم معلوم بود خودشان کاملاً در جریان هستند. گفتند اینجا [به] این خاویار اصطلاحاً می‌گوییم درجه ۲ محصول احسانه (مقصود خانم احسانه دولو است) که به علت

۱۲. همان.

۱۱. سند شماره ۱۵، از همین مجموعه اسناد.

مخارجی که در ایران می‌نماید قیمت این درجه ۲ خیلی بالاست. جناب آقای نخست‌وزیر، بنده خیلی متأسفم که ناچارم این حقایق را به عرض جناب عالی برسانم اگرچه مثمر به ثمر باشد یا نه...^{۱۳}

مهندس نعیمی به وظیفه خود عمل کرد و گزارشهای دیگری نیز فرستاد که در مجموعه اسناد حاضر موجود است ولی از ظواهر امر کاملاً مشهود است که هیچ‌گونه تغییر و تحول مثبتی در شیلات ایران و نحوه فروش خاویار به واسطه‌ها به عمل نیامد چنانکه در گزارشی افشاگرانه در سال ۵۷، به دولت از هاری می‌خوانیم که همان سران گذشته شیلات با تمام قدرت بر رأس این سازمان پر درآمد مستقر بودند و به کارهای گذشته خود می‌پرداختند.^{۱۴}

هویدا نیز توجیه شد که دیگر پای از گلیم خود درازتر ننماید چنانکه مهندس نعیمی نیز در نامه‌اش از مثمر ثمر نبودن این همه دقت در کار و کنج‌کاوی حکایت می‌نماید.

[۱]

[نامه داریوش به اسدالله فرود در خصوص کارسازی برخی مسائل اقتصادی و از جمله خاویار]

Park Lane

اسد عزیز؛ امیدوارم که حالت خوب و سلامت باشی و چند وقتی است که از اروپا برگشته‌ای. من هم چند هفته است که در نیویورک هستم و ان‌شاءالله تا چند روز دیگر به طرف Michigan و کالیفرنیا حرکت خواهم کرد به اتفاق والاحضرت.

در لندن، همان‌طور که در آلمان گفتم، با شرکتهایی که مشغول کار هستند صحبت کردم و همه این شرکتها چند کار بزرگ در ایران با شرکت نفت می‌خواهند شروع کنند که ان‌شاءالله هر کدام از آنها بگیرد همه به یک چیز می‌رسیم. یک خواهشی داشتم که چون Lord Hardwieke در نیویورک است و چند کار با او و شما می‌خواهیم انجام دهیم که من تمام اسم شرکت آلفا را داده‌ام. لرد هاردویک می‌خواهد برای اروپا خاویار ایران را بگیرد و پیشنهادات خود را به وزارت دارایی برای ماه آتیه بفرستند. من تمام چیزهایی را که می‌دانستم راجع به شیلات و صحبت‌هایی که با آقای مبشر در تهران کرده بودم گفتم به او و او به انگلیسی نوشت. چند چیز لازم است که از شیلات بپرسید البته به اتفاق فرخ می‌توانید چند دقیقه آقای مبشر را دیده و این چند چیز را از او بپرسید و بعداً مستقیماً به

۱۳. سند شماره ۱۶ از همین مجموعه اسناد.

۱۴. سند شماره ۳۰ از همین مجموعه اسناد.

آدرسی که آخر کاغذ خواهم نوشت به انگلستان بفرستید.

[ترجمه:]

۳۰ تن خاویار مورد نیاز اروپا به شرح زیر است:

بلوگا	رقم ۱	۵ تن
اوسیتروا	رقم ۱	۱۳ تن
"	رقم ۲	۴ تن
سوروگا	رقم ۱	۵ تن
پرس شده	رقم ۱	۳ تن

پرداختها به صورت فرانک قابل انتقال فرانسه، بر مبنای نرخ رسمی دلار، و از طریق تنظیم اعتبارنامه خواهد بود. خاویار، در صورت امکان، در تهران تحویل داده خواهد شد.

باید این موضوع را صحبت کرده و بدهند که اگر چند چیز باید عوض شود فوراً به آدرس زیر اطلاع دهید و بگویید که چگونه پیشنهادات خود را بنویسند:

To: Mr. G.M.H. Williams
DASHWOOD PARTNERS MARINE Ltd.
10 Lower GROSVENOR PLACE
LONDON S.W.1 England.

از قول من به همه سلام برسانید و اگر خبر جدیدی شد فوری کاغذ می نویسم.
قریانت،

داریوش

[۳۳۱۶۵ تا ۳۳۱۶۶]

[۲]

[مکاتبه مهندس ستوده با وزیر دارایی در خصوص چگونگی مزایده خاویار ایران]

وزارت دارایی ۱۵

به تاریخ: ۱۳۴۳/۲/۲۲

شماره: ۱۱۸۱۳

۱۵. وزیر دارایی وقت در این زمان امیرعباس هویدا بود.

به طوری که طی گزارش شماره ۴۳/۱/۱۷/۱۰۷۰۹ از نظر عالی گذشت، برای فروش خاویار باب اروپا قراردادی طی شماره ۳۹/۹/۲۸/۶۱۷۱ با شرکت خاویار ایران به مدت سه سال منعقد گردید و قرارداد مزبور در پایان سال ۴۲ منقضی و از تاریخ مزبور تاکنون خاویارهای استحصالی در سردخانه این شرکت در بندر پهلوی نگاهداری می‌گردد.

بر طبق گزارش اداره شیلات در شمال و قسمت بازرگانی، موجودی خاویار باب اروپا (پس از کسر مقدار ۳۸ تن، که طبق قرارداد منعقدہ بایستی به دولت اتحاد جماهیر شوروی تحویل گردد) بالغ بر ۳۴ تن است که از این مقدار ۱۸۴۰۰ کیلو آن خاویاردان سوورگا رقم یک می‌باشد.

چون خاویار جنسی است سریع‌الفساد و در اثر ماندن در سردخانه ممکن است تغییر رقم داده و خساراتی متوجه نماید و از طرف دیگر، به طوری که قبلاً نیز به استحضار خاطر مبارک رسید، با وصول پیشنهادهای متعدد و اعلام نرخهایی بالاتر از نرخ پیشنهادی مدیرعامل وقت (حداکثر قیمت اروپا و آمریکا) که به تصویب جناب آقای نخست‌وزیر وقت نیز رسیده است، دیگر اجرای نرخ مزبور به صرفه و صلاح نمی‌باشد. مجدداً نظر عالی را به گزارش شماره ۴۳/۲/۱۷/۱۰۷۰۹ معطوف و تقاضا دارد اجازه فرمایند که خاویار باب اروپا از طریق انتشار آگهی مزایده و انجام تشریفات قانونی به فروش برسد. ضمناً برای جلوگیری از هرگونه ضرر احتمالی در اثر تغییر رقم استدعا دارد موافقت فرمایند در طول مدتی که تشریفات قانونی در شرف انجام است (که مسلماً کمتر از دو ماه نخواهد بود) با توجه به حداکثر قیمت به دست آمده، با یک یا بعضی از خریداران مذاکرات لازم جهت فروش خاویار به عمل آید. ضمناً برای اطمینان بیشتر و رعایت کامل صلاح و اصلاح تعهدی به انضمام ضمانت‌نامه بدون قید و شرط ارزی بانکی از خریدار و یا خریداران اخذ گردد که چنانچه نرخ اولین مزایده هر یک از انواع خاویار باب اروپا از نرخ واگذاری بیشتر باشد خریدار ما به التفات را پرداخت نماید؛ و اگر کمتر باشد حق دریافت مبلغ اضافی را نداشته باشد. ضمناً یک نسخه از آگهی مزایده‌ای که بدین منظور تهیه گردیده است به پیوست تقدیم می‌گردد تا در صورت موافقت به انتشار آن اقدام شود.

مدیرعامل و رئیس هیئت مدیره، مهندس ستوده

[۱۶-۲۹-۳-۱۳۲م]

[۳]

[اعلام بلامانع بودن وکالت خانم دولو نسبت به جهانگیر ریاحی از سوی شرکت شیلات]

تاریخ: ۴۵/۳/۱۲

شماره: ۶۷۴۵

شرکت سهامی شیلات ایران

خانم فاطمه دولو قاجار (منیر اعظم)

در پاسخ نامه مورخه ۲۲ آوریل ۱۹۶۶، که به شماره ۶۶۲۴-۱۳۴۵/۳/۷ دفتر هیئت مدیره شرکت سهامی شیلات ایران ثبت شده، اشعار می‌دارد: موضوع وکالت شما فقط در مورد تحویل خاویار به آقای جهانگیر ریاحی بر طبق مقررات بلامانع است.

رئیس هیئت مدیره و مدیرعامل شرکت سهامی شیلات ایران،

شجاع‌الدین ملایری

[۶۳-۳۵-۹۳۱۸ن]

[۴]

[وکالت نامه خانم دولو به جهانگیر ریاحی]

پاریس ۲۲ آوریل ۱۹۶۶

هیئت مدیره محترم شرکت سهامی شیلات ایران

چون مقدار کل خاویار مورد قرارداد تنظیم شده بین شرکت سهامی ایران و شرکت خاویار ایران موضوع قرارداد شماره ۴۹۲۱ مازادهای احتمالی آن را شرکت خاویار ایران برای مدت قرارداد مزبور و در صورت تمدید برای تمام مدت سالهای تجدید شده یکجا به آقای جهانگیر ریاحی طبق قرارداد مورخ ۱۹ فوریه ۱۹۶۶ فروخته است بنابراین این جانب بانو فاطمه دولو قاجار مدیر شرکت خاویار ایران مراتب زیر را به اطلاع هیئت مدیره محترم شرکت سهامی شیلات رسانیده و تقاضا دارد که مورد توجه قرار دهند:

الف. آقای جهانگیر ریاحی دارای شناسنامه شماره ۱۷۷۰۳ از بخش ۲ تهران و یا نماینده تام‌الاختیار ایشان از طرف شرکت خاویار ایران وکالت بلاعزل دارند که با شرکت سهامی شیلات ایران مستقیماً تماس گرفته و ترتیب حمل خاویارهای مورد قرارداد شماره ۴۹۲۱ و مازادهای احتمالی را، به هر ترتیب که مایل باشند، با افتتاح اعتبار مستقیم به نام شرکت شیلات ایران بدهند.

ب. آقای جهانگیر ریاحی شخصاً از طرف شرکت خاویار ایران وکالت دارند با هیئت مدیره محترم شرکت سهامی شیلات ایران دایره به اضافه کردن بعضی از انواع خاویار که باب بازار اروپا باشد و در عوض نقصان بعضی از انواع دیگر و همچنین درباره تمدید مدت قرارداد مزبور مذاکره نمایند.

در صورتی که اداره محترم شیلات تقاضای آقای ریاحی و شرکت خاویار ایران را درباره تعویض بعضی از انواع خاویار و یا تمدید مدت مورد قبول واقع قرار دهد و بالنتیجه قرارداد شماره ۴۹۲۱ تعویض و یا قرارداد مکملی به آن اضافه گردد. شرکت خاویار ایران تقاضا دارد که در این قرارداد جدید (در صورت تعویض) و یا در قرارداد تکمیلی ماده الف این نامه مندرج گردد که آقای ریاحی بتوانند با خیال راحت به سرمایه‌گذاری در اروپا برای پیشرفت فروش و پخش خاویار ایران اقدامات لازمه را بنمایند.

منیراعظم
[۶۲-۳۵-۹۳۱۸ن]

[۵]

[ابلاغ نامه شرکت شیلات در خصوص اعتراضیه جهانگیر ریاحی به شرکت خاویار ایران]

شماره: ۱۰۴۰

تاریخ: ۴۵/۶/۲۲

شرکت سهامی شیلات ایران

هیئت مدیره

شرکت خاویار ایران

به طوری که کراراً به آن شرکت یادآور شده، قرارداد ۴۹۲۱-۱۰/۹/۱۳۴۳ با شرکت خاویار ایران منعقد گردیده و تا پایان مدت قرارداد آن شرکت طرف قرارداد با شرکت سهامی شیلات ایران خواهد بود. لذا عین نامه شماره ۱۲۸ - ۱۳۴۵/۶/۱۹ آقای جهانگیر ریاحی را که اشتهاً در دفتر این شرکت ثبت گردیده ارسال و در خصوص اعتراض ایشان توجه آن شرکت را به ماده ۱۰ قرارداد منعقدہ جلب می‌نماید. خواهشمند است بر طبق مفاد قرارداد مزبور نسبت به گشایش اعتبار برای خاویارهای ابلاغی، قبل از حلول مدت مقرر، اقدام فرمایند.

شرکت سهامی شیلات ایران

[امضا]

[۶۴-۳۵-۹۳۱۸ن]

زندان شدگان نظامی و غیر نظامی در چه حالند

سلطان خاویار ایران در زندان زنان - سرگرمی افسران بازداشتی چیست - سپهبد علوی مقدم زده سپهبدکیا درس میخواند - روحیه بازداشت شدگان قوی تر شده است - پرونده آستوم و شرکت شیلات - محاکمه بازداشت شدگان علنی خواهد بود

خانم احسان دولو عامل فروش خاویار ایران در بازارهای دنیا که اکنون در زندان زنان بصره میرود هنگام ملی شدن نفت ایران هم بفکر اجاره کشتی نفتکش و فروش نفت ایران در بازارهای دنیا افتاده بود

حق ملاقات با یکدیگر دارند و البته سپهبدکیا بیشتر با سپهبد علوی مقدم محشور است. غذای آن ها اعم از صبحانه و ناهار و شام از منزل هر یک از افسران بازداشتی بزندان در زبان فرستاده می شود برخی از ایام افسران بازداشتی ناهار را دستجمعی صرف میکنند و برخی از روزها سرلشکر ضراغ به تنهایی به صرف ناهار میبرد، سرلشکر ضراغ در ایامیکه خانه نشین بود مشغول تحریر خاطرات ایام سه سال وزارت خود بود و در همین ایام که در جمشیدیه بازداشت می باشد بتکمیل خاطرات خود ادامه

خود اعتراض کرده ولی اعتراض ایشان مسموع نیافتاد و ظهر روز شنبه گذشته تحویل زندان زنان گردید در چه مشیدیه چه خیر است؟ در باره وضع بازداشت شدگان نظامی روزنامه «دنیا» ریر از جالبی منتشر کرده و ضمن آن چنین مینویسد:

بازداشتها در زندان بیلاقی «قرارگاه دژ بانی کل» واقع در جمشیدیه با قامت خود ادامه میدهند، سپهبدکیا و سپهبد علوی مقدم دوستی دیرین با یکدیگر دارند و در جریان انتخابات زمستانی روی این اصل که انجام انتخاب تهران و سراسر کشور به مده این دو بود روابط آن ها محکمتر از سابق شده بود.

سرلشکر ضراغ هم با سپهبدکیا و سپهبد علوی مقدم آشنائی دارد نهایت دوستی ضراغ با علوی مقدم پیش از دوستی و آشنائی با کیا است چون ضراغ در کاپینه شریف امامی با علوی مقدم همکاری بود.

روابط سرتیپ نویسی جز با ضراغ با حاجعلی کیا و مهد بقلی علوی مقدم دوستانه و حسنه نیست زیرا از یاد با آنها آشنائی نداشت ولی با سرلشکر ضراغ همچنان رفاقت دارد.

هر چهار افسر مزبور در طبقه تحتانی عمارت جدید زندان جمشیدیه تحت بازداشت میباشند، وسایل زندگی برای آن ها از همان روزی که تحت بازداشت واقع شده بودید فراهم گردید حمام اختصاصی دارند که هر روز دوش میگیرند. رادیو دارند و از اخبار فرستنده های رادیویی استفاده میکنند

بازداشت خانم احسان نیکخواه عامل خرید و فروش خاویار در بازارهای دنیا برای نخستین بار زن به جمع بازداشت شدگان افزوده شده و اکنون تعداد یک با اتهام سوء استفاده از اعتمادی در بازداشت بصره میزند بفر رسیده است.

خانم دولو ظاهرًا بدنبال بازجویی سرتیپ نویسی مدیر عامل شرکت بزرگ آبی که از وی شده سیح روز بعد از کشتی احضار ویس از بازجویی مقاماتی از طرف بازپرس کیفر قرار بازداشت ایشان گردید.

خانم دولو که یکی از ثروتمندترین زنان ایران بشمار میرود و روح از ایران به لقب سلطان خاویار شهرت یافته بقرار بازداشت

حاجعلی کیا خون سردی خود را در زندان حفظ کرده است

[۶]

[اخطاریه شرکت سهامی شیلات ایران به شرکت خاویار ایران در خصوص گشایش اعتبار]

شرکت سهامی شیلات ایران
تاریخ: ۱۳۴۵/۷/۲
شماره: ۱۲۹۹

شرکت خاویار ایران

پیرو نامه شماره ۱۰۶۳-۴۵/۶/۲۷، برای آخرین بار یادآور می‌شود، چنانچه آن شرکت ظرف پنج روز نسبت به گشایش اعتبار و تحویل دادن انواع خاویارهای ابلاغ شده طی نامه‌های شماره ۷۳۰-۴۵/۶/۵ و ۹۱۹-۴۵/۶/۱۲ و ۱۵۳۲-۴۵/۶/۲۱ اقدام ننمایند این شرکت، طبق ماده ۱۱ قرارداد ۴۹۲۱-۴۵/۹/۱۰، نسبت به فروش خاویارهای موجود به سایر خریداران اقدام و مابه‌التفاوت آن را از آن شرکت وصول خواهد نمود.

شرکت سهامی شیلات ایران

[امضا]
[۶۵-۳۵-۹۳۱۸ن]

[۷]

[شکایت جهانگیر ریاحی از شرکت رومانوف که خاویار مربوط به آمریکا

را در اروپا توزیع کرده است]

شرکت خاویار ایران با مسئولیت محدود

خیابان شاه‌رضا ۹۹ - تهران - ایران

SOCIETÈ CAVIAR IRAN LTD

99 AVENUE SHAH-REZA TEHERAN IRAN

TELEGRAMME IRACAVIAR

آدرس تلگرافی: ایراکاویار

۱۳۴۵/۷/۲

جناب آقای هویدا نخست‌وزیر محبوب ایران

محترماً به عرض می‌رساند:

همان‌طور که خاطر آن جناب مستحضر است، شرکت شیلات ایران اعتراض

این جانب را به اعلان مزایده خاویار آمریکا وارد ندانسته و مشغول تهیه قرارداد با کمپانی

رومانوف می‌باشد؛ و چون در سالهای گذشته کمپانی مزبور، طبق مدارک پیوست، خاویار مورد قرارداد آمریکا را برخلاف نص صریح قرارداد خود با شیلات به آلمان غربی، اطریش، هلند و نروژ آورده و به فروش رسانیده است از حضور آن جناب استدعا دارد که مقرر فرمایند در قرارداد تنظیمی اداره شیلات، کمپانی رومانوف را متعهد نماید که در صورت ثبوت ارسال خاویار مورد قرارداد مزبور، به طور مستقیم و یا غیرمستقیم به اروپای غربی، قرارداد تنظیم شده خودبه‌خود باطل و از درجه اعتبار ساقط خواهد بود.

برای مزید استحضار خاطر آن جناب به عرض می‌رساند که خرید و پخش خاویار برای اروپا انحصاراً طبق قرارداد شماره ۴۹۲۱ متعلق به این شرکت می‌باشد. بدیهی است که شرکت رومانوف در فروش خاویار در آمریکا بایستی تعهدات لازم را از خریداران اخذ نماید که در صورت ارسال خاویار خریداری به اروپا، از عهده غرامت شرکت فوق‌الذکر برآید.

در خاتمه نظر آن جناب را به اهمیت موضوع معطوف می‌دارد زیرا در صورتی که تعهد فوق‌الذکر از شرکت رومانوف گرفته نشود این شرکت نخواهد توانست خاویار خود را در اروپا به علت وجود تفاوت قیمت با خاویار آمریکا به فروش رساند و در نتیجه بازار خاویار این شرکت در اروپا به نفع خاویار قاچاق و خاویار روس از دست رفته و از این لحاظ نیز به بودجه دولت شاهنشاهی لطمه وارد خواهد آمد.

با تقدیم احترامات

شرکت خاویار ایران با مسئولیت محدود

[امضا] جهانگیر ریاحی

[۱۸-۳۵-۶۶]

[۸]

[توضیح شرکت شیلات در خصوص اعتراضهای مکرر ریاحی و مماشات بسیار این شرکت با وی]

نخست‌وزیر

تاریخ: ۱۳۴۵/۷/۱۰

جناب آقای نخست‌وزیر

در پاسخ مطالب نامه بدون تاریخ شرکت ایران خاویار، مراتب زیر را به عرض می‌رساند:

۱. در تمام قراردادها ۲۵٪ اضافه یا کمی محصول ذکر می شود که چنانچه بیش از حد معین و یا کمتر از حد معین خاویار بود برنده مزایده راهی برای تقاضای تمام محصول ذکر شده در قرارداد نداشته باشد و همچنین اگر مقداری بیشتر بود آگهی مزایده و تشریفات برای چند تن خاویار صادر نگردد و ضرری متوجه دولت نشود به خصوص آنکه بیست تن محصول اضافی خاویار را شیلات در نظر داشت برای شرق میانه و شمال آفریقا و خاور دور مزایده بگذارد؛ ولی خانم دولو و آقای رومانف حاضر شدند به نرخ قرارداد مازاد را ببرند و تعهد کردند. بنابراین، شرکت شیلات آنان را مجبور نکرد بلکه این دو مشتری شیلات را به عنوان اینکه بازاریشان ممکن است خراب شود در مضیقه گذاشتند و مجبور کردند.

۲. تحویل خاویار به مشتریها، اعم از شورویها، آمریکاییها و اروپاییها (خانم دولو) به این ترتیب است که ابلاغ می شود فلان مقدار تن خاویار از فلان ارقام حاضر است؛ اعتبار باز کنید و ببرید. آنها اول اعتبار باز می کنند به دلار و بعد که اعلامیه بانک آمد نماینده مختار خریدار به بندر پهلوی حرکت می کند چون در تمام قراردادها محل تحویل بندر پهلوی است؛ و در حضور یک کمیسیون مرکب از نمایندگان خریدار و کارشناسان شیلات در قوطیها و یا بشکه باز و ارقام آن صورتجلسه و سپس پلمپ می گردد و بسته بندی می شود و طی صورت جلسه دیگری تحویل می گردد. و در قرارداد هم ذکر شده است که هیچ گونه ادعایی پس از تحویل پذیرفته نیست. و این اولین مرتبه ای است در طول دوازده سال خاویار فروشی شرکت شیلات که فقط از طرف آقای ریاحی این اعتراض شده است. و علتش هم آن است که قرارداد با خانم دولو است و آقای ریاحی قرارداد را از ایشان خریداری نموده از قرار هر کیلو ۲ دلار و ایشان چون خوش حساب هستند اول باید اعتبار برای شیلات باز کنند و سپس به همان میزان توناژ خاویار پول به خانم دولو بدهند تا خاویار را تحویل بگیرند. و چون همیشه این جریان به واسطه خوش حسابی آقای ریاحی چند ماهی به تأخیر می افتد این است که خاویار هم تغییر رقم می دهد. بنابراین، شیلات نمی تواند مسئول این فعل و انفعال خارج از دستگاه خودش باشد. و چنانچه صورت جلسه ای هم آقای ریاحی ارائه بدهند مربوط به همین اوضاع است؛ کما اینکه اکنون بیش از بیست تن خاویار را چند ماه است که باید تحویل بگیرند و تمام این شکایات روی قرارداد آمریکا را هم برای انعطاف اذهان ارکان دولت از تعهد خود می کنند؛ و نه اعتباری گشوده اند و نه پولی داده اند و با وجود اعلامیه های مکرر به دفع الوقت می گذرانند.

۳. وزن خالص خاویار هرگز در قرارداد ذکر نمی شود و با قوطی فروش می رود و محاسبه می گردد. این مطلبی است که همه ساله فقط از ناحیه ایران خاویار عنوان

می‌شود و طبق شرائطی که تهیه خاویار دارد نمی‌توان به آن عمل نمود و خودشان هم قبول کرده‌اند و روسها و آمریکاییها و... * هم قبول دارند؛ زیرا نرخ جعبه خاویار در همین حدود قیمت خاویار با بسته‌بندی آن تمام می‌شود و در غیر این صورت ناچار باید یک قیمت برای جعبه خاویار و بسته‌بندی گذاشت و یک قیمت برای وزن خالص؛ و این چون غیرممکن بود در قراردادها هم تصریح شده با ظرف؛ کماینکه خاویاری هم که در تهران حتی به دربار شاهنشاهی فروخته می‌شود از قرار کیلویی ۱۸۰۰ ریال یا ۱۴۰۰ ریال درجه دو وزن خالص نیست و با ظرف است.

۴. برای جلوگیری از قاچاق خاویار تدابیر لازم شده است؛ ولی روسها هم به آلمان غربی از طریق آلمان شرقی خاویار می‌فرستند به خصوص که در حدود ۶۵ تن خاویار نیز از ایران خریداری می‌کنند و تمام آن را در بازار اروپا مصرف می‌نمایند. و تقریباً غیرممکن است که خاویار نمک‌زده باب آمریکا در بشکه اول به نیویورک برود و با قیمتی که در بازار آنجا دارد آن را نفروشد و به هامبورگ حمل کنند و در قوطی بگذارند و در آنجا به فروش برسانند.

۵. خانم دولو قراردادی با شرکت شیلات برای فروش خاویار در اروپا دارند نه آقای ریاحی. قبل از ورود آقای ریاحی در معامله، به هر ترتیبی بود خاویار ایران در اروپا به وسیله آقای دولالاگارد، که عمده فروش خاویار اروپا است و مقر او در پاریس است، فروش می‌رفت. طبق این قرارداد ایشان موظف هستند که خاویار را ببرند و پولش را بپردازند. قبل از قرارداد فعلی هم قرارداد با آمریکا و خانم دولو وجود داشت و عمل می‌شد؛ و چگونه ایشان استنباط می‌کنند که روابطشان با شیلات به هم خورده و نمی‌توانند کار کنند. اگر ایشان قادر به فروش خاویار ایران در اروپا نیستند تقصیر شیلات چیست؟ ایشان باید اکنون قریب پنج میلیون تومان ارز به دولت بدهند و خاویارها را ببرند که خاویارها در سردخانه شیلات مانده و برای این ماه حتی حقوق کارگران و کارمندان را نداریم بدهیم که باید از خزانه بگیریم. شیلات ممر عایدی دیگری جز فروش خاویار و ماهی غضروفی ندارد. چه دلیلی ایشان دارند که نمی‌توانند با شیلات کار کنند؟ آیا شیلات نباید طبق قرارداد به ایشان اعلام کند که خاویار خود را ببرند؟ آیا نباید شیلات طلب خود را مطالبه کند؟ آیا اگر قراردادی ایشان با خانم دولو بسته‌اند که به موجب آن هر سال یکصد و بیست هزار دلار بابت حق واگذاری قرارداد به ایشان بدهند و نمی‌توانند از عهده آن برآیند شرکت شیلات باید این غرامت را بدهد؟ طبق قرارداد موجود، پنج روز از تاریخ اعلام به خریدار اگر خریدار خاویار را نبرد باید خاویار را

فروخت و خسارت را از سپرده آنها برداشت ولی دو ماه است که به ایشان اعلام شده و چنین کاری نکرده ایم. آیا باز هم نمی‌توانند کار کنند؟

شیلات آقای ریاحی را به عنوان نماینده تحویل گیرنده خانم دولو شناخته است نه طرف قرارداد؛ زیرا، طبق قانون شیلات، قرارداد را با خانم دولو امضا کرده نه با آقای ریاحی و قانوناً خانم دولو مسئول در مقابل شیلات است و در تمام طول قرارداد می‌توانند نه تنها آقای ریاحی را عزل کنند بلکه هر فرد دیگری را می‌توانند به این عنوان به شیلات معرفی نمایند ولی نه به عنوان طرف قرارداد.

شرکت شیلات نه تنها ایشان را به عنوان یک مشتری بلکه به عنوان یک دوست و ایرانی و خانم دولو را به عنوان یک خانم شاهپرست می‌شناسد و به همین دلیل تمام تقاضاهایی را که از سراسر اروپا و آفریقا و ممالک عربی برای خرید خاویار به شیلات می‌آید مستقیماً برای ایشان می‌فرستد و به تقاضاکنندگان نیز نشانی ایشان را می‌دهد. به جای پول، سفته از ایشان قبول می‌کنیم و حتی سفته‌ها را هم تمدید می‌کنند قبول می‌کنیم. خاویار را نمی‌برند، صبر می‌کنیم و فقط اکتفا به فرستادن اعلامیه می‌کنیم که جرمی مرتکب نشده باشیم.

در قرارداد رومانف ماده‌ای نیز گذاشته شده که نظر آقای ریاحی و شرکت خاویار ایران کاملاً تأمین است و ایشان را متعهد کرده‌ایم که اگر به اروپا از طرف آن شرکت خاویاری صادر شد قرارداد خود به خود لغو است. شجاع ملایری [۶۹ تا ۶۵-۲۳-۹۳۱۸ن]

[۹]

[ارسال خلاصه گزارشهای مهندس عزت‌الله نعیمی از سوی هویدا به آموزگار وزیر دارایی]

سری

نخست‌وزیر

تاریخ: ۱۳۴۵/۱۱/۲

شماره: ۱۶۲/۳

جناب آقای دکتر آموزگار وزیر دارایی

فتوکی گزارشهای آقای مهندس نعیمی بازرس مأمور رسیدگی به وضع خاویار ایران در اروپا و آمریکا به ضمیمه:

۱. خلاصه گزارشهای آقای مهندس نعیمی
۲. رونوشت تایپ شده تمام گزارشهای نامبرده
۳. گزارش سازمان اطلاعات و امنیت کشور در مورد خرید و فروش خاویار

۴. گزارش آقای کاظمی وابسته اقتصادی در پاریس
برای ملاحظه و اقدام جناب عالی ارسال می‌گردد. اصل این گزارش به شرف عرض
مبارک ملوکانه رسیده است.
گزارش نهایی آقای مهندس نعیمی پس از پایان مأموریت نامبرده ارسال خواهند شد.
نخست وزیر، امیرعباس هویدا

* * *

خلاصه گزارشهای مهندس نعیمی بازرس مأمور تحقیق درباره خاویار ایران در اروپا

۱. مهندس نعیمی گزارش داده است کمیسیون بهداشت مواد غذایی بازار مشترک از
سال ۱۹۶۶ به اعضای خود ابلاغ کرده که مواد غذایی [ای] که با ماده شیمیایی بوراکس
Borax تهیه شود ممنوع‌الورود خواهد بود و بالغ بر شش ماه است که فروشندگان خاویار
ایران در اروپا مسئله را به اطلاع شرکت سهامی شیلات ایران رسانیده‌اند و گویا هم‌اکنون
در حدود پنجاه تن خاویار، که با بوراکس Borax تهیه شده است، در انبار شرکت شیلات
در بندر پهلوی موجود است که مهلت ورود آن به بازارهای اروپا تا آخر سال ۶۶ می‌باشد
و قیمت متوسط این خاویار به قیمت صادراتی در حدود دو میلیون دلار است.

۲. مهندس نعیمی در گزارش خود می‌نویسد: فروشندگان فرانسوی اقداماتی کرده‌اند
که موجودی خود را از تصمیم فوق مستثنی کرده تا اول بهار ۱۹۶۷ بفروشند و از ورود
خاویار، که به طریقه بوراکس Borax تهیه شود، جلوگیری به عمل آورند.

۳. مهندس نعیمی اعلام کرده است چون صید مجدد ماهی ایران در اسفند شروع
خواهد شد و پارتی جدید خاویار ایران، که بدون بوراکس باید تهیه شود، زودتر از شش
ماه دیگر به بازارهای اروپا نخواهد رسید و حداقل شش ماه بازارهای اروپا از خاویار
ایران خالی خواهد ماند که نتیجتاً روسها آن را پر خواهند کرد؛ و به دست آوردن مجدد
این بازار تقریباً مشکل است.

۴. مهندس نعیمی اظهار می‌دارد در جلسه‌ای که با خریداران فرانسوی تشکیل داده
است و با اطمینانی که به آنها داده موفق شده اسناد و مدارک خریداران دست دوم را
ملاحظه کند؛ و جملگی خریداران از پرداختهایی که به آقای دولو و آقای ریاحی نموده
بودند شکایت داشتند و اظهار می‌داشتند آقایان فوق‌الذکر این مبلغ را به عناوین زننده و
مشعر بر اینکه باید در ایران خرج کنند دریافت نموده‌اند و به طور دقیق محاسبه نموده‌اند
تفاوت قیمت هر کیلو خاویار که به نفع این دو واسطه پرداخت شده است بالغ بر ده دلار
در هر کیلو می‌باشد و برای پنجاه تن خاویار در حدود ۵۰۰,۰۰۰ هزار دلار در سال بالغ
می‌گردد.

امیرعباس هویدا در ابتدای زمامداریش مدعی ایجاد حکومتی مدرن و سالم بود.
اعزام مهندس نعیمی جهت بازرسی اوضاع وخیم خاویار ایران از جمله این ادعاها بود. [۹۴۳-۸۹۷۵هـ]

۵. علاوه بر مبالغ مزبور، بدون اینکه خریداران حقیقت را بدانند، اظهار داشتند بعضی از انواع خاویار درجه ۲، که ارزش آن از درجه ۲ زیادتر و نزدیک به درجه اول بوده و حداقل تفاوت قیمت خرید از دولت ایران و فروش در فرانسه در حدود ۲۰ دلار در هر کیلو می باشد، در حدود ۱۵ تا ۲۰ تن سالیانه از طرف آقای دولو ارائه می شود و فاکتور مبدأ درجه ۲ می باشد؛ ولی در اینجا ما با یک عمل جزئی آن را تبدیل به درجه ۱ می کنیم و واسطه های ایرانی از این راه حداقل ۳۰۰,۰۰۰ هزار دلار و حداکثر ۴۰۰,۰۰۰ هزار دلار مازاد دریافت می دارند.

۶. مهندس نعیمی اظهار می دارد این خاویار درجه ۲، که با افتی در حدود ۵٪ به درجه یک تبدیل می شود، همان خاویار درجه یک است که در اثر ماندن در انبار تغییر رقم می دهد و بعداً در خارج با یک عمل جزئی مجدداً به رقم ۱ تبدیل می شود.

۷. طبق اظهار مهندس نعیمی، در این عمل خاویارسازان شرکت شیلات مقصر نیستند زیرا در فعل و انفعال شرکت ندارند و مقامات بالاتر همچون تخصصی ندارند متوجه این موضوع نمی باشند.

۸. مهندس نعیمی پیشنهاد کرده است از صدور خاویار رقم یک که در اثر ماندن به

رقم ۲ تبدیل شده است به قیمت رقم ۲ مخالفت به عمل آید مگر آنکه خریدار ایرانی برای این نوع خاویار حداکثر ۵٪ کمتر از قیمت رقم یک پرداخت کند و اگر خریدار ایرانی (آقایان دولو - ریاحی) از اضافه پرداخت خودداری نمودند می شود این خاویار را به عنوان خاویار درجه ۱ در داخل فروخت.

۹. مشارالیه مسئله جلوگیری قاچاق خاویار رقم ۳ را به جای رقم ۱ در درجه اول اهمیت قرار داده است.

۱۰. در جلسه‌ای که مهندس نعیمی با دو خریدار روسی خاویار ایران داشته است خریداران روسی با ارائه بیش از ۴۰ نامه از سال ۱۹۵۳ تا ۱۹۶۰ اسنادی ارائه نموده‌اند که در سالهای اول موفق به دریافت جزئی از خاویار ایران شده‌اند ولی از سال ۱۹۵۷ این خرید به علت موانع و اشکالاتی شرکت سهامی شیلات متوقف گردیده و متأسفانه نامه‌ای هم به امضای وزارت دارایی ارائه دادند که عملاً آنها را به سمت دلان هدایت می‌کرده است. و اظهار داشته‌اند که با مراجعه مکرر به آقایان دولو و ریاحی برای خرید خاویار ایران، آقایان چنین وانمود کرده‌اند که غیر از آنکه به آنها رجوع شود و بدون قید و شرط مبالغی علاوه بر قیمت رسمی پرداخت کنند چاره‌ای ندارند. و مضافاً بر اینکه هیچ تعهدی هم نمی‌نمایند که خاویار آنها به طور منظم برسد. به ناچار، خریداران روسی مجبور شده‌اند خاویار را از شوروی یا به وسیله شوروی از سهمیه ایران تهیه نمایند.

۱۱. مهندس نعیمی گزارش داده است که سعی کرده این فکر از ذهن خریداران روسی خاویار ایران خارج شود و تفهیم شده است اگر آنها خریدار هستند ایران هم فروشنده است؛ ولی آنها گفته‌اند وقتی این اطمینان را پیدا خواهند کرد که عملاً دولت ایران با شیلات حاضر به فروش مستقیم به آنها باشد.

۱۲. راجع به منع ورود خاویار تهیه شده با بوراکس Borax، مهندس نعیمی مذاکراتی با خریداران روسی خاویار به عمل آورده؛ و آنها اظهار داشته‌اند دولت روسیه در بازار مشترک بروکسل اقداماتی نموده و تا حد زیادی هم مؤثر گردیده که فعلاً تا راه حل نهایی مقدار Borax را به حداقل ممکنه، که برای سلامتی تا اندازه فعلی خطرناک نباشد، تقلیل بدهد. و اضافه نموده‌اند که دولت روسیه ثابت کرده است خاویارهای تهیه شده به وسیله روسیه یا از طریق روسیه دارای Borax زیاد نمی‌باشد و این خاویار ایران است که با فورمول بسیار قدیمی تهیه می‌گردد.

۱۳. مهندس نعیمی پیشنهاد نموده است که دولت ایران هم باید از طریق بازار مشترک اقدام نماید تا بتواند موجودیهای خود را بفروشد.

۱۴. مهندس نعیمی گزارش داده است ملاقاتی با یک نفر خریدار و تبلیغ‌کننده عمده خاویار که آلمانی بود به عمل آورده و خریدار اظهار داشته است سالهای گذشته بازار

آلمان وسیله ایشان و شبکه توزیع ایشان اداره می شده و در حدود ۳۰ تن خاویار ایران را به فروش می رسانیده است، که به همان دلایل که گفته شد حال مدت پنج سال است که همان خاویار ایران به اسم خاویار روسی از روسها دریافت می شود.

۱۵. خریدار آلمانی اظهار داشته است که هم اکنون من آماده هستم در حدود ۲۰ تا ۳۰ تن خاویار بدون هیچ اشکالی به حداکثر قیمت بندر پهلوی که به دیگران فروخته می شود خریداری نمایم و مطابق مقررات ایران اعتبار لازم را در بانک باز خواهم نمود مشروط بر اینکه بدون اشکالتراشی به محض دریافت اعتبار جنس تحویل شود.

۱۶. مهندس نعیمی به نامبرده اظهار داشته است. آیا به کنسولگری ایران در هامبورگ مراجعه نموده اید و موضوع را مطرح کرده اید؟ خریدار آلمانی در پاسخ اظهار داشته است در سال گذشته و ده ماه قبل به کنسولگری ایران مراجعه کرده ام ولی اثری نداشته است.

۱۷. مهندس نعیمی گزارش داده است در حدود ۴۰ تن خاویار در انبار شرکت شیلات در شرف ضایع شدن است؛ و با وجود ابلاغ شدید شرکت شیلات به آقای دولو برای خرید، ایشان به علت آنکه تا خاویار موجود خود را نفروشد پول برای خرید مجدد ندارند اقدامی به عمل نیاورده و معلوم نیست آینده موجودی خاویار ایران چه خواهد شد.

۱۸. خاویار موجود در انبار شیلات با Borax تهیه شده و ورود آن در سال ۱۹۶۷ به بازارهای اروپا بدون اشکال نمی باشد.

۱۹. مهندس نعیمی در گزارش خود اظهار داشته است، طبق قرارداد شرکت شیلات با آقای دولو، شرکت شیلات هیچ حق انحصاری به آقای دولو و آقای ریاحی نداده است؛ مضافاً بر آنکه آقای دولو و ریاحی به تعهد خود عمل نکرده اند و خاویار ایران روی دست شیلات باقی مانده است. و علاوه بر آن، در اثر تعلل آنها در هشت سال اخیر بازار خاویار ایران به دست روسها افتاده است. و به عقیده مهندس نعیمی این یک شانسی غیر مترقبه است که موجودی خاویار به آلمانها فروخته شود.

۲۰. مهندس نعیمی خواسته است، چنانچه دولت با این امر موافقت داشته باشد، صورت و مقدار ارقام مختلف خاویار موجود و قیمت هریک در بندر پهلوی با تمام عوارض برای مشارالیها ارسال شود و به کنسولگری ایران در هامبورگ دستور داده شود با در نظر گرفتن مراتبی که قبلاً شرح داده شد هر مقدار خاویار که روی دست شیلات باقی مانده است به قیمتی که فعلاً به آقای دولو فروخته می شود به خریدار آلمانی فروخته شود.

۲۱. مهندس نعیمی گزارش داده است طبق اظهار خریداران خاویار روسی در

فرانسه، قیمت‌هایی که روسها مستقیماً دریافت می‌دارند تا حدود ۱۰٪ از قیمت‌های ایران گران‌تر است و باز هم ادعای اضافه قیمت دارند؛ در صورتی که کرایه حمل خاویار روسی ۶۰٪ از حمل خاویار ایران ارزان‌تر تمام می‌شود.

۲۲. مهندس نعیمی از هامبورگ گزارش داده است در جلسات متعددی که با خریداران آلمانی خاویار، که دارای شبکه توزیع در شمال اروپا هستند و همچنین با شرکای انگلیسی این مؤسسات که از لندن آمده بودند، داشته است نتیجه زیر را به دست آورده است: اشکالات و ایرادات فنی بر خاویار ایران همان است که در پاریس و لندن هم با آن مواجه هستیم؛ و اشکال اساسی هم آن است که شرکت شیلات به درستی سفارشات و بازارهای اروپا را نمی‌شناسد و توزیع‌کنندگان فعلی خاویار هم وارد فن به خصوص در این رشته نیستند. و اگر بازار ثابتی به دست بیاید تمام این اشکالات، بدون صرف هیچ هزینه‌ای با یک مدیریت و نظارت توأم با انضباط، در بهبودی کامل قابل حل است.

۲۳. مهندس نعیمی گزارش می‌دهد موضوع بسیار مهم که از طرف خریداران خاویار در این جلسات مطرح گردید مسئله پاستوریزه کردن خاویار است که روزبه‌روز خواستاران آن زیادتر می‌شود و روسها از ده سال قبل شروع کرده‌اند و اگر بازار ثابتی برای خاویار را ایران به دست آید ایجاد چنین تأسیساتی، که شاید در حدود ۵۰۰,۰۰۰ دلار خرج داشته باشد، اجتناب‌ناپذیر است.

۲۴. در جلسه نهایی هامبورگ یک نفر انگلیسی اظهار داشته است: اعم از آنکه ما به طور مستقیم دواطلب خرید خاویار از ایران باشیم یا به دعوت آقای دولو و آقای ریاحی در سال اخیر وارد مذاکره خرید خاویار شویم، همیشه بدون آنکه از مذاکرات خود یک نتیجه قابل اطمینان به دست آوریم مواجه با تهدید آقایان ریاحی و دولو بوده‌ایم و نامبردگان به عوض اینکه از خصوصیات، قیمت، تاریخ تحویل خاویار ایران صحبت کنند سعی دارند روابط خصوصی خودشان را به رخ ما بکشند و اظهار داشتند که اگر تمام اشکالات فنی رفع شود و بنا باشد طرف ما شرکت آقایان دولو و ریاحی با هر کدام به طور جداگانه باشند ترجیح می‌دهیم با روسها، که در امور تجاری فقط مذاکرات محدود به امور تجاری و قول صریح و صحیح را مورد توجه دارند، وارد معامله شویم.

۲۵. مهندس نعیمی گزارش می‌دهد آلمانیها قبول کرده‌اند با قید مواد بالا در سال آینده مقدار بیست تن خاویار ایران را خریداری نمایند و اطلاع می‌دهد که استعداد بازارهای آلمان در حدود ۴۰ تن در سال است.

۲۶. گزارش مهندس نعیمی حاکی است سرکنسولگری ایران در هامبورگ متأسفانه از بازار فروش خاویار در آلمان هیچ اطلاعی ندارد و اگر اقدام لازم به عمل آید برای دو

سال اول ۲۰ تن از بازار از دست رفته را که توسط روسها اشغال شده است به دست خواهیم آورد.

۲۷. موضوع بازاریابی هامبورگ مواجه با عکس العمل روسها شده است و دو روزنامه منتشره در هامبورگ دو عکس از اعلیحضرت همایونی و شرحی به عنوان جنگ گرم خاویار منتشر کرده‌اند که بریده هر دو روزنامه ضمیمه است.

۲۸. مهندس نعیمی گزارش داده است چون تهیه یک دسته خریدار اروپایی (Group A) از لحاظ اینکه میدان را بدون رقیب می‌بیند صلاح نمی‌باشد در مدت اقامت در لندن در جست و جوی یک دسته رقیب (Group B) برآمده است و در این امر موفقیت حاصل نموده است.

۲۹. گزارش مهندس نعیمی از لندن، پس از مذاکرات با خریداران انگلیسی، حاکی بر این است که بازار خاویار در لندن و سایر شهرهای انگلیسی در حدود سالی ۲۰ تن می‌باشد که متأسفانه فروش خاویار ایران از سال ۵۹ تاکنون متدرجاً از ۷ تن به ۴ تن تنزل کرده است.

۳۰. گله و شکایت خریداران انگلیسی، در کلیات، همان شکایت فرانسویها است ولی البته بدون ابراز حرارت و در کمال خونسردی ولی متأسفانه در کمال خونسردی افراطی تر هستند و رسماً بدون هیچ خجالتی اظهار می‌دارند معامله ما با آقایان دولو - ریاحی به علت آنکه از طرف مقامات رسمی... * رانده شده‌ایم مشکل است و سعی می‌نماییم به حداقل تقلیل یابد. به همین علت هم مصرف خاویار از ۷ تن به ۳ الی ۴ تنزل کرده است.

۳۱. خریداران انگلیسی مشترکاً موافقت کرده‌اند چنانچه دولت ایران مصمم به حذف واسطه‌ها و دلایلی سیاسی، که دارای وجدان تجاری هم نیستند، باشد حاضرند در حدود قراردادها خاویار ایران را برای ۵ تن در سال اول و متصاعداً تا ۱۲ تن در سالهای آینده خریداری کنند.

۳۲. نامبردگان با جرأت و شهامت بیشتری از فرانسویها مدارک آخرین قیمت خریداری را با رونوشت اسناد خرید از آقایان دولو و ریاحی کتباً به مهندس نعیمی ارائه داده‌اند که شامل تفاوت قیمت بسیار قابل ملاحظه است.

۳۳. در صورت فروش یک رقم خاویار ۲ بلوگا فروخته شده بود که قیمت آن از رقم ۱ قدری کمتر از رقم ۲ معمولی خیلی زیادتر است وقتی علت را مهندس نعیمی سؤال می‌کند اظهار می‌شود می‌توانید عین جنس را که در تاریخ ۴ دسامبر ۱۹۶۶

صورت حساب آن صادر شد ملاحظه کنید و هنگامی که جعبه خاویار که در بندر پهلوی درجه ۲ رقم‌بندی شده بود باز کرده‌اند ملاحظه شده است خاویار بلوگا طلایی درجه ۱ است و موقعی که مهندس نعیمی مسئله را متذکر می‌شود معلوم می‌گردد خود خریداران در جهان هستند و به این نوع خاویار اصطلاحاً می‌گویند درجه ۲ محصول احسانه (خانم احسان دولو) که به علت مخارجی که در ایران می‌نماید قیمت این درجه ۲ خیلی بالا است. [۵۴۹۸۲ تا ۵۴۹۶۹]

[۱۰]

[نامه مهندس نعیمی به هویدا در خصوص اطلاع یافتن وی از اوضاع فعلی و چگونگی عملکرد شیلات ایران]

نخست‌وزیر

محرمانه

بعد از ظهر چهارشنبه بیستم مهرماه ۱۳۴۵

جناب آقای هویدا نخست‌وزیر محبوب و معظم،

در امثال امر حضوری آن جناب، که دیشب شرف صدور یافت، مراتب زیر را به عرض می‌رساند: برای آنکه خاویارهای موجود در خارج از ایران با محصول ایران تطبیق شود و اطمینان حاصل گردد که آنچه خاویار فاسد فعلاً به اسم خاویار ایران در بازارهای خارجی به اسم محصول ایران عرضه می‌شود یا صحیح یا سقیم است لازم است قبل از شروع به امثال امر جناب عالی در خارج مراکز تولید خاویار ایران از لحاظ: نحوه صید، فورمول تهیه، قوطی کردن، بسته‌بندی، علائم ظاهری مشخصات محصول ایران، نوع عایق‌بندی قوطی به دقت بازدید و یادداشت و نمونه‌برداری شود. و در مرحله دوم، آمار حقیقی محصول در نقاط تهیه خاویار و آمار منعکس در دفاتر رسمی با تعیین مبدأ، مقصد، وسیله حمل‌کننده تهیه شود تا با آنچه در خارج از ایران موجود می‌باشد به دقت بررسی گردد؛ زیرا خریدار خارجی فعلاً خاویار ایران را بر اساس و ملاک موجود در انبارهای خارجی ارزیابی می‌نماید مضاف بر اینکه، به قرار اطلاع خصوصی، فعلاً بالغ بر سی (۳۰) تن خاویار به علت اختلاف نمایندگان فروش ایرانی با خارجی بالغ بر هفت ماه است که در انبارهای* ... در هامبورگ انباشته شده است که مسلماً از لحاظ مرغوبیت

سفر تفریحی شاه به اروپا و صرف غذا با حضور اعضای دربار؛ ملکنج قوام، محمدرضا پهلوی، فرح پهلوی، عبدالکریم آبادی، امیر هوشنگ دولوقاجار [۴۳۳-۲۸۸م]

جنس به شهرت خاویار ایران لطمه وارد خواهد ساخت. تحقیق در امر احتیاج به تشریفات اداری ندارد؛ فقط شفاهاً دستور داده شود که اشکال اداری عمدی ایجاد ننماید، این جانب به علت سابقه و آشنایی آنها را در اسرع وقت ممکنه رسیدگی خواهم نمود. بنده، به قراری که خودتان بهتر می دانید، مایلم در امثال امر حضرت عالی نهایت دقت توأم با سرعت به عمل آید با وجود آنکه اکثر قریب به اتفاق صیدگاه شمال در خارج از راههای اصلی و جاده های فرعی است و با فصل بارندگی رسیدگی به آنها کار آسانی نیست. بنده از این رهگذر هیچ تقاضای مادی و اداری ندارم ولی مسلماً این رسیدگی در طول ۷۰۰ کیلومتر مستلزم حداقل پنج روز کار جدی و بدون استراحت می باشد که اگر تصویب می فرمایید از روز یکشنبه ۲۴ مهر آماده انجام آن خواهم بود که حداکثر تا هفته آینده با تهیه این امور و سایر مقدماتی که آن جناب امر به انجام خواهید فرمود منتظر صدور امر مسافرت خارج باشم. ضمناً به عرض می رساند: مسئله فروش گوشت حرام ماهی مورد مطالعه واقع شود. در خاتمه به استحضار می رساند با نزدیکی سال جدید اروپایی (ژانویه ۱۹۶۷) چون بزرگترین رقم فروش خاویار در این دو ماه آخر سال جاری ۱۹۶۶ می باشد اگر نظری در این باره هم باشد امر به ابلاغ فرمایید که مورد مطالعه واقع گردد. مسلماً در هر حال اخذ تصمیم در انجام هر یک از شقوق مربوطه موکول به نظر آن جناب می باشد.

با تقدیم احترامات، مهندس عزت الله نعیمی

[در حاشیه:] محرمانه، جناب آقای نیک پی لطفاً حضوراً مذاکره شود. هویدا

[۵۴۹۸۳ و ۵۴۹۸۴]

[۱۱]

گزارش نعیمی در خصوص منع شدن صدور خاویار ایران به اروپا از سال جدید

به دلیل استفاده از مواد براکس]

نخست وزیر

خیلی مهم

جناب آقای هویدا نخست وزیر محترم

با عرض معذرت از اینکه بنده نمی دانم که گزارشات خودم را باید به عنوان یک مأمور رسمی دولت یا مأمور خصوصی آن جناب به عرض برسانم، مراتب زیر را، که از لحاظ دولت ایران به اشد درجه حائز اهمیت می باشد به استحضار عالی می رسانم: متأسفانه اولین گزارش بنده خبر خوشی نخواهد بود. به قرار اطلاع حاصله کمیسیون

بهداشت مواد غذایی بازار مشترک از سال ۱۹۶۶ به اعضای خود ابلاغ کرده است که مواد غذایی [ای] که با ماده شیمیایی BORAX تهیه شود ممنوع‌الورود خواهد بود، و به قرار اطلاع، بالغ بر شش ماه است که فروشندگان خاویار ایران در اروپا هم مسئله را به اطلاع شرکت سهامی شیلات ایران رسانیده‌اند؛ مع‌الوصف، تا تاریخ حرکت این جانب به سمت اروپا در حدود پنجاه تن خاویار که با BORAX تهیه شده است در انبار شرکت در بندر پهلوی موجود است که مهلت ورود آن به بازارهای اروپا تا آخر سال ۶۶، که بیش از چند روز به آن باقی نمانده است، بیشتر نیست و خیال نمی‌کنم در این چند روز هم حمل بشود و قیمت متوسط این خاویار به قیمت صادراتی در حدود ۲ میلیون دلار خواهد بود.

فروشندگان فرانسوی اقدام نموده که موجودی خود را مستثنی کرده تا اول بهار ۶۷ بفروشند و از ورود خاویار، که به طریقه BORAX تهیه شود، جلوگیری به عمل آورند. با این وصف، وضع این پنجاه تن خاویار چه خواهد بود، بنده نمی‌دانم. با در نظر گرفتن اینکه صید مجدد در فوریه ۶۷ شروع خواهد شد پارتی جدید خاویار ایران، که بدون براکس باید تهیه شود، زودتر از چهار ماه دیگر اگر خیلی فوری عمل شود به بازارهای اروپا نخواهد رسید که باید متوسط را شش ماه حساب کرد. مسلماً حداقل شش ماه بازارهای اروپا از خاویار ایران خالی خواهد ماند که یقیناً روسها آن را پیر خواهند کرد؛ و به دست آوردن مجدد این بازار تقریباً مشکل است. آدرس بنده در روی کاغذ نوشته شده است. اگر امری دارید ممکن است وسیله تلفن یا تلگراف اطلاع فرمایید. من تا پنج روز دیگر در پاریس خواهم بود. به علت گرانی فوق‌العاده، ناچارم زودتر عزیمت نمایم. به اعتقاد من اگر صلاح می‌دانید وسیله بنده با کمک نماینده رسمی دولت در بروکسل اقدام بشود؛ شاید این مهلت شامل ایران بشود.

قربانت، مهندس نعیمی - ۲۸ آذر ۱۳۴۵

[۵۴۹۸۸ و ۵۴۹۸۷]

[۱۲]

[گزارش نعیمی در خصوص جلسه با فروشندگان فرانسوی و دخالت جهانگیر ریاحی در این جلسه]

HOTEL POWERS

پاریس - دوشنبه ۲۸ آذر ۱۳۴۵

جناب آقای نخست‌وزیر؛

راجع به تهیه بازار و اینکه برای خاویار ایران چه می‌شود کرد، از ساعت ۹ صبح

امروز بنده با فروشنندگان دست اول خاویار تماس گرفتم. قرار بر این شد با حضور دو یا سه فروشنده بزرگ بعد از ظهر امروز جلسه داشته باشم و ایرادات و پیشنهادات آنها را بشنوم. متأسفانه در وسط این جلسه آقای ریاحی، با کمال بی ادبی، اظهار می دارند که من ریاحی از طرف شخص اعلیحضرت شاهنشاه مورد حمایت هستم و به شما اخطار می کنم که از بحث با ایشان خودداری نمایید و طوری صحبت می فرمودند که منافی با شخصیت اعلیحضرت و مملکت بوده است. من عین جملات که جواب دادم، بدون یک کلمه کم و کاست، به عرض می رسانم:

گفتم «اعلیحضرت همایون شاهنشاه ممکن است به بعضی اشخاص اظهار لطف و مرحمت بنمایند ولی هرگز به هیچ کس به هیچ عنوان اجازه نمی فرمایند که از اسم ایشان سوء استفاده بنمایند و انگهی من کاری به کار شما ندارم.» و ایشان از جلسه خارج شدند و من به مذاکره ادامه دادم. مراتب را برای استحضار عالی نوشتم و به تیمسار سپهبد خاتم هم خواهم نوشت زیرا اینها از هیچ دسیسه [ای] کوتاهی ندارند. و خیلی راضی هستم زیرا در این مدت کوتاه خیلی پیشرفت کرده ام و امیدوارم بتوانم بزرگترین خدمت در این زمینه را به اعلیحضرت و دولت جناب عالی و از این باب به مملکت بنمایم. شما می دانید که من از بلوفها از جا در نمی روم.

در گزارش آینده به عرض جناب عالی خواهم رسانید که بزرگترین نحوه سوء استفاده از خاویار چگونه به عمل می آید زیرا هنوز اطلاعات نهایی را به علت کار شکنیهای ریاحی در این جلسه نتوانستم به دست بیاورم. امیدوارم در جلسه چهارشنبه تمام این اطلاعات را به دست آورده که تا در طرح نهایی راههای پیشگیری پیش بینی شود. فراموش کردم که بنویسم من نه با آقای ریاحی تماس گرفتم نه از ایشان دعوتی شده بود. مسئله سوء استفاده که در این جا می شود قاچاق داخلی را تحت الشعاع قرار داده است.

تقدیم احترام،

مهندس عزت الله نعیمی

۴۵/۹/۲۸

[در حاشیه:] من تا پنج روز در پاریس خواهم [ماند] امیدوارم کارهای مقدماتی در این پنج روز تمام بشود.

۴۵/۹/۲۸

[امضاء:] نعیمی

[۵۴۹۸۶ و ۵۴۹۸۵]

گزارش نیمه‌ی در خصوص سوءاستفاده دلالان و واسطه‌های ایرانی از فروش خاویار

HOTEL POWERS

پاریس، چهارشنبه ۳۰ آذرماه ۱۳۴۵

جناب آقای هویدا نخست‌وزیر معظم و محترم:

این سومین گزارش مختصری است که به عرض جناب عالی می‌رسانم. دومین جلسه مقدماتی با حضور خریداران فرانسوی خاویار ایران امروز از ساعت ۹ الی ۱۲^۱ به پایان رسید که شرح مفصل آن بعداً به عرض خواهد رسید. کلیه خریداران در این جلسه که ۳^۱ ساعت به طول انجامید بدون احتیاطی که در اول برخورد رعایت می‌کردند و بنده آنها را مؤکداً امیدوار کردم که ترسی نداشته باشند اسناد و مدارک خریداران دسته دوم را به بنده نشان دادند که همه از پرداختهایی که واسطه‌ی درجه اول آقای دولو و واسطه‌ی درجه دوم آقای ریاحی، به عنوان زنده مشعر بر اینکه باید در ایران خرج بکنند، دریافت نموده شکایت داشتند که به طور دقیق وقتی حساب شد تفاوت قیمت برای هر کیلو خاویار که به نفع این دو واسطه پرداخت کرده‌اند متوسط آن بالغ بر ۱۰ دلار در هر کیلو می‌شد و برای حداقل پنجاه تن ۵۰۰,۰۰۰ دلار بالغ می‌گردد. علاوه بر مبالغ مزبور، بدون آنکه این خریداران حقیقت را بدانند اظهار داشتند که بعضی انواع خاویار درجه ۲ که ارزش آن از درجه ۲ زیادتر و نزدیک به درجه اول می‌باشد حداقل تفاوت قیمت خرید از دولت و فروش به ما در حدود ۲ دلار در هر کیلوست که در سال در حدود ۱۵ تا ۲۰ تن از این نوع خاویار از طرف دولو ارائه می‌شود یا آن فاکتور رسید او درجه ۲ است ولی در اینجا با یک عمل جزئی، که بعداً شرح آن را جداگانه خواهم نوشت، آن را تبدیل به درجه ۱ می‌نمایند و واسطه‌های ایرانی از این رهگذر حداقل ۳۰۰,۰۰۰ دلار و حداکثر ۴۰۰,۰۰۰ دلار مازاد دریافت می‌دارند. به نظر بنده، این نوع خاویار درجه ۲ که با افتی در حدود ۵٪ تبدیل و درجه یک می‌شود خاویاری درجه ۱ است که در اثر ماندن در انبار تغییر رقم می‌دهد و بعداً اینجا با یک عمل جزئی به رقم ۱ تبدیل می‌شود. در این عمل، من خاویار سازان شرکت سهامی شیلات را مقصر نمی‌دانم؛ زیرا آنها در این فعل و انفعال شریک نیستند. شاید مقامات بالاتر شیلات هم به علت آن عملاً تخصصی در کار ندارند رودست می‌خورند. این است که پیشنهاد می‌کنم فوراً مؤکداً دستور بدهید که از صدور خاویار رقم ۱ که در اثر ماندن به رقم ۲ تبدیل شده است همه رقم مخالفت به عمل بیاورند مگر آن که خریدار ایرانی برای این نوع رقم ۲ یا حداکثر ۵٪ کمتر از رقم یک یا

۹۵٪ بیشتر از رقم را پرداخت بکند. اگر خریدار ایرانی دولو - ریاحی از اضافه پرداخت خودداری نمود، می شود این خاویارها را به عنوان خاویار درجه ۱ در داخل فروخت. اهمیت مسئله از لحاظ جلوگیری قاچاق رقم ۲ به جای رقم ۱ در درجه اول حائز اهمیت است. برای به دست آوردن اطلاع و نحوه کار این قسمت بنده به خانم خاویارساز و دو کارگر متخصص تماس گرفتم و تا به حال در حدود ۲۵۰ دلار هدیه کریسمس دادم. این را نوشتم نظر من این است بنده نمی دانم این پولها که به من می دهید خودتان می دانید امروزه کسی برای یک اطلاع کوچک ... * اتلاف وقت آن هم در شب کریسمس مجانی عمل نمی کند. تمام بعدازظهر امروز صرف این شد که با خریداران خاویار روسها در پاریس تماس بگیرم و موفق شدم. قرار است فردا پنجشنبه اول دی ساعت ۹ با حضور دو خریدار عمده خاویار روس در فرانسه جلسه داشته باشم، که گزارش آن بعداً تقدیم می شود. خیال می کنم بتوانم روز یکشنبه یا دوشنبه به لندن بروم و بعد از لندن به هامبورگ رفته و، با اطلاعات مقدماتی که از اروپا دارم، در امریکا با دست پر حرف بزنم. جناب آقای نخست وزیر، واقعاً بدبخت مأمور دولت که هم باید حفظ حیثیت بکند و هم با فوق العاده ناچیز دست به گریبان باشد.

قربانت، محمدعلی نعیمی

[۵۴۹۸۹ تا ۵۴۹۹۱]

[۱۴]

گزارش منوچهر خسروداد از سوءاستفاده های عوامل دلالی خاویار ایران و پشتیبانی از مهندس نعیمی

پاریس، ۲۳ دسامبر ۱۹۶۶ [۱۹]

جناب آقای هویدا سرور گرام و عزیز؛ تصدق شما بروم از دور در پاریس شاهد خدمات گرانبهای شما هستم و چقدر خوشحالم که در کارها به لطف خداوند تا این حد موفق هستید. چند روز قبل شنیدم که در مورد سوءاستفاده های خاویار در پاریس بازرسی از طرف شما آمده است. خیلی خوشحال شدم. چون، طبق اطلاعاتی که بنده در اینجا به دست آورده ام، در این مورد خیلی سوءاستفاده می شود و می خواستم عرض کنم که نسبت به گزارشات آقای کاظمی وابسته اقتصادی در پاریس، که به شرح پیوست

تقدیم و ضمانتاً به عرض می‌رسانم، در نتیجه فعالیت ایشان به نفع دولت اکنون آقایان در پاریس او را تهدید می‌کنند ولی ایشان که هدفش خدمت به شاهنشاه و میهن عزیز است از این تهدیدات هراسی ندارد و به پیروی از نیت مبارک شاهانه سعی می‌کند که دزدان و خائنین را از لحاظ اقتصادی سرکوب کند. دیگر عرضی ندارم. همیشه سعادت شما را آرزو دارم.

تصدق شما،

منوچهر خسروداد

[در حاشیه:] جناب آقای فرشید، لطفاً هر دو نامه محرمانه ماشین شود.

[امضاء]

***

خلاصه گزارش خرید و فروش خاویار ایران در اروپا به طور اعم و در فرانسه به طور اخص

۱. شرکت سهامی شیلات ایران برای مدت سه سال خاویار اروپا را به شرکت خاویار ایران می‌فروشد.

۲. شرکت خاویار ایران طبق قرارداد دیگری خاویار مزبور را به شرکت خاویار اروپا، که صاحب آن آقای جهانگیر ریاحی است، واگذار کرده است؛ و در مقابل، به طور متوسط، ۲/۸۳ دلار بابت هر کیلو خاویار دریافت می‌دارد.

۳. شرکت خاویار اروپا، خاویار را به ژنو حمل و نزد شرکت حمل و نقل:

M. Jacky Maeder and co. Geneve 1, case postal 1211.

انبار می‌کند و از آنجا به نقاط مختلف اروپا پخش می‌نماید.

۴. انحصار فروش خاویار ایران در فرانسه، سوئیس، بلژیک، سوئد و نروژ، انگلیس را آقای ریاحی به شرکت خاویار ولگا به نشانی پاریس rue de Bessi...* 5 واگذار نموده که مجموع آن بین ۳۰ تا ۳۵ تن در سال می‌باشد.

۵. در سال ۱۹۶۵، طبق آمار گمرکی فرانسه، مقدار ۱۴ تن خاویار به ارزش ۱,۸۸۰,۰۰۰ فرانک از ایران خاویار وارد فرانسه شده است (تقریباً از قرار کیلویی ۲۵/۳۵ دلار بهای اعلان شده به گمرک).

۶. در جدول پیوست بهای خرید و فروش یک کیلو خاویار رقم یک و رقم دو، سه

نوع مختلف بلوگا و تاس و سوروگا به طور تفکیک و سپس به طور متوسط از تولیدکننده تا جزئی فروش حساب شده به طوری که خواننده می‌تواند به کلیه تغییر و تحولات قیمت خاویار من جمله سود و میزان گمرک و عوارض و هزینه حمل و غیره به آسانی آشنا شود. بدیهی است کلیه ارقام مندرجه نمی‌تواند صددرصد صحیح باشد؛ زیرا آمار مزبور به استثناء شرکت سهامی شیلات، که آن هم مجموع فروش به طور نسبی تعیین شده و آمار سالیانه گمرکی فرانسه که آن هم به ذکر بهای اعلام شده اکتفاء کرده، نامه‌ها و اظهارات شرکت خاویار ولگا و آقای ریاحی می‌باشد. طبعاً دو مرجع فوق‌الذکر سعی کرده‌اند منافع خود را به حداقل ممکنه نشان دهند و حتی آقای ریاحی مدعی است که سالی ۶۰ هزار دلار ضرر می‌کند!

بنابراین، چنانچه اعمال نامرئی آنها (قاچاق، کم اعلان کردن قیمت به مراجع گمرکی و تهیه صورتحسابهای قلبی برای مراجع مالیاتی، تعویض انواع خاویار و فروش درجه دو به جای یک و غیره) را نادیده گرفته و سخنان آنان را مدرک قرار دهیم و تخفیف اخیری که شرکت سهامی شیلات به خریداران اروپایی قائل شده به حساب نیاوریم و همچنین مجموع فروش سالیانه شرکت خاویار ایران را فقط ۵۰ تن در نظر بگیریم (در سال جاری گویا ۱۵ تن اضافه محصول خریداری نموده‌اند) منافع سالیانه آنها به طور تفکیک به قرار زیر خواهد بود:

خانم احسانه دولو ۵۶,۵۰۰ دلار بابت حق‌الامتیاز ۵۰ تن خاویار
خانم منیر اعظم و آقای هوشنگ دولو ۸۵,۰۰۰ دلار بابت حق‌الامتیاز ۵۰ تن خاویار
مجموع عایدی شرکت خاویار ایران ۱۴۱,۵۰۰ دلار بابت حق‌الامتیاز ۵۰ تن خاویار
عایدی شرکت خاویار اروپ (آقای ریاحی) در فرانسه ۴۹,۷۰۰ دلار فقط بابت فروش ۱۴ تن خاویار در فرانسه
شرکت خاویار ولگا (آقای دولا لاگاد) ۲۲۸,۷۶۰ دلار فقط بابت فروش ۱۴ تن خاویار در فرانسه

فقط شرکت خاویار ولگا ۳/۵ درصد بابت Taxe Locale* و مقداری نیز بابت مخارج عادی شرکت خود می‌پردازد و آقای ریاحی نیز مبلغی بابت سردخانه ژنو و هزینه حمل ژنو تا پاریس و حقوق دو نفر کارمند که در آپارتمان خودش کار می‌کنند می‌پردازد و شرکت خاویار ایران نیز مبلغی بابت اجاره‌بها و مخارج پرسنلی شرکت خود

* مالیات محلی.

در تهران می‌پردازد ولی مخارج فوق به قدری ناچیز است که شاید یک درصد منافع آنان را شامل شود.

در عوض، شرکتهای ایرانی مزبور در سوئیس و در فرانسه مالیات نمی‌پردازند و راه فرار از مالیات را نیز به این نحو پیدا کرده‌اند:

آقای ریاحی، که در تهران مالیات نمی‌پردازد، در سوئیس نیز به عنوان ترانزیت معاف از پرداخت مالیات است و چون در فرانسه هم معامله‌ای انجام نمی‌شود در این کشور نیز دیناری مالیات نمی‌پردازد. اگر شرکت خاویار ایران مالیاتی به دولت ایران بپردازد حداکثر مبنای محاسبه از قرار کیلویی $1/13$ دلار می‌تواند باشد و بقیه حق‌الامتیاز را آقای ریاحی از قرار ماهی ۷,۰۸۳ دلار به خانم منیر اعظم و آقای دولو می‌پردازد که آنها هم به ترتیب ماهی ۳,۰۰۰ دلار و ۴,۰۸۳ دلار را بین خود تقسیم می‌کنند.

بنابراین، خانواده دولو که محل اقامت خود را به مقامات پلیس فرانسه تهران اعلام کرده و در هتل مسکن ندارند نمی‌توانند مشمول پرداخت مالیات در فرانسه باشند. در صورتی که طبق قوانین مالیاتهای بین‌المللی هر شخص و یا هر شرکتی که از کاری بهره می‌برد بایستی لااقل در یکی از کشورهای بی‌کاری که کار می‌کند و یا مسکن دارد مالیات بپردازد. در این صورت، تصور می‌رود ایرانیان مزبور که از محصول ایرانی بهره می‌برند و محل اقامت خود را نیز ایران تعیین کرده‌اند می‌بایستی حتماً به میزان مجموع عایدات خود مقدار نسبتاً مهمی به دولت شاهنشاهی مالیات بر درآمد بپردازند.

ضمناً چون اشخاص متعددی در امر فروش خاویار ایران دست دارند لذا به هیچ‌وجه طرز پخش خاویار مناسب نیست و هیچ نوع تبلیغاتی برای این محصول مهم ایران نمی‌شود و به همین جهت در سال ۱۹۶۴، که فرانسه ۲۰ تن از ایران خاویار وارد کرده بود، در سال ۱۹۶۵ شش تن کمتر یعنی فقط ۱۲ تن خریداری نمود. در جدول پیوست، علاوه بر آشنایی به مقدار گمرک و عوارضی که دولت فرانسه از خاویار ایران می‌گیرد، ملاحظه می‌شود که سالیانه در حدود ۷۰,۰۰۰ دلار هزینه حمل خاویار تهران - ژنو پرداخت می‌شود که چنانچه محل آن به شرکت هواپیمایی ایران ار واگذار شود این شرکت ملی نیز عایدی جالبی به دست خواهید آورد.

پایان

خرید و فروش خاویار ایران در فرانسه از تولیدکننده تا جزئی فروش (کیلو و دلار)

شرح	بلوگا رقم ۱	بلوگا رقم ۲	تاس رقم ۱	تاس رقم ۲	سوروگا رقم ۱	سوروگا رقم ۲	حد متوسط جهت خرید و فروش - سود حمل و مالیات و غیره	ارزش تقریبی مجموع معاملات
فروش شرکت سهامی شیلات	۴۱/۵۰	۲۷/۲۵	۳۹	۲۲	۲۱	۱۳	۲۸/۲۰	۱,۴۱۰,۰۰۰ دلار ریابت ۵۰,۰۰۰ کیلو خاویار
حق الامتیاز خانم احسانه دولو	۰/۵۰	۱/۵۰	۰/۵۰	۱/۵۰	۱/۳۰	۱/۵۰	۱/۱۳	۵۶,۵۰۰ دلار "
" خانم منیر اعظم و آقای دولو	۱/۷۰	۱/۷۰	۱/۷۰	۱/۷۰	۱/۷۰	۱/۷۰	۱/۷۰	۸۵,۰۰۰ دلار "
مجموع سود ناویژه شرکت خاویار ایران	۲/۲۰	۳/۲۰	۲/۲۰	۳/۲۰	۳	۳/۲۰	۲/۸۳	۱۴۱,۵۰۰ دلار "
خرید آقای ریاحی در ایران	۴۳/۷۰	۳۰/۹۵	۴۱/۲۰	۳۰/۲۰	۲۴	۱۶/۲۰	۳۱/۴۰	۵۵۲,۰۰۰ دلار "
هزینه حمل تا ژنو	۱/۴۰	۱/۴۰	۱/۴۰	۱/۴۰	۱/۴۰	۱/۴۰	۱/۴۰	۷۰,۰۰۰ دلار "
سود ناویژه آقای ریاحی در فرانسه	۳/۹۰	۲/۶۵	۳/۹۰	۰/۹۰	۶/۱۰	۳/۹۰	۳/۵۵	۴۹,۷۰۰ دلار ریابت ۱۴,۰۰۰ کیلو فروش در فرانسه
خرید شرکت خاویار ولگا	۴۹	۳۵	۴۶/۵۰	۳۲/۵۰	۳۱/۵۰	۲۱/۵۰	۳۶	۱,۰۸۰,۰۰۰ دلار ریابت ۳۰,۰۰۰ کیلو
حقوق گمرکی فرانسه (/۲۴)	۱۲/۷۶	۸/۴۰	۱۱/۱۶	۷/۸۰	۷/۵۶	۵/۱۶	۸/۴۷	۱۱۸,۵۸۰ دلار ریابت ۱۴,۰۰۰ کیلو سال ۶۵
عوارض فرانسه (/.۲۵) T.V.A	۱۵/۴۴	۱۰/۸۵	۱۳/۴۲	۱۰/۰۷	۹/۷۶	۵/۶۷	۱۰/۴۲	۱۴۵,۷۴۰ دلار "
قیمت فروش شرکت ولگا	۹۷/۷۷	۷۳/۰۶	۹۱/۸۳	۶۷/۳۴	۶۱/۸۰	۴۰/۰۸	۷۱/۹۰	۱,۰۰۶,۶۰۰ دلار "
قیمت تمام شده شرکت ولگا	۷۷/۲۰	۵۴/۲۵	۷۱/۰۸	۵۰/۳۷	۴۸/۸۲	۳۲/۳۳	۵۵/۶۶	۷۷۹,۲۴۰ دلار "
سود ناویژه شرکت ولگا	۲۰/۷۷	۱۸/۸۱	۲۰/۷۵	۱۶/۹۷	۱۲/۹۸	۷/۷۵	۱۶/۳۴	۲۲۸,۷۶۰ دلار "

[۵۵۰۱۵ تا ۵۵۰۱۱]

[گزارش مهندس نعیمی از عدم فروش خاویار ایران و پیدا کردن مشتری جدید برای آن]

HOTEL POWERS

قسمت دوم این گزارش حائز کمال اهمیت است

پاریس، جمعه دوم دی ماه ۱۳۴۵

جناب آقای هویدا نخست وزیر معظم و محبوب؛

این چهارمین گزارشی است که از عرض جناب عالی می گذرانم. دیروز پنجشنبه اول دی طبق قرار قبلی از ساعت ۹ صبح الی یک بعد از ظهر با دو خریدار عمده خاویار روس و یک نفر دیگر، که به نظر بنده روس بوده است، جلسه داشتیم. در این جلسه چهار ساعته که خسته کننده ترین جلسات بنده بوده است خریداران خاویار روسی، با ارائه بالغ بر بیش از چهل نامه از سال ۱۹۵۳ الی ۱۹۶۰، اسنادی ارائه نمودند که در سالهای اول موفق به دریافت جزئی از خاویار ایران شدند و از سال ۵۷ این خرید به علت موانع و اشکالاتی شرکت سهامی شیلات متوقف گردید و بدبختانه نامه و امضاء وزارت دارایی ایران نشان دادند که عملاً آنها را به سمت دلانان هدایت می کرد و البته با اظهار اینکه این خریداران خود را ایرانی الاصل و مهاجر به فرانسه قلمداد می کنند و دارای احساسات شدید ایرانی یا لاقبل چنین تظاهر می کنند جلسه تأسف آوری بوده است. خلاصه آنکه اظهار می دارند با مراجعه مکرر آقای دولو و ریاحی چنین وانمود می نمایند که غیر از آنکه باید به آنها رجوع شود و بدون قید و شرط مبالغی که صورت می دادند علاوه بر قیمت رسمی باید پرداخت کنید و مضاف بر آن هیچ تعهدی هم نمی نمایند که خاویار به آنها به طور منظم برسانند به ناچار مجبور شده اند که خاویار را از روسها و یا به وسیله روسها از سهمیه ایران استفاده نمایند. بنده چنین سعی نمودم این فکر را از ذهن آنها خارج بکنم و بفهمانم که اگر آنها خریدار هستند ایران هم فروش مطمئن است. در آخر، در یک چنین جلسه تأسف آور قبول نمودند چنین اطمینانی را وقتی قبول بکنند که عملاً دولت یا شیلات حاضر به فروش باشد. قرار شد در مراجعت بنده از آمریکا، که بین سه تا چهار هفته دیگر خواهد بود، درخواست خرید و شرایط و قیمت را، که حداقل برابر قیمت های فعلی باشد، پیشنهاد بنمایند. راجع به منع ورود خاویار تهیه شده با BORAX با آنها وارد مذاکره شدم. شخص ثالثی که به عرض رسانیدم اظهار داشت دولت روسیه در بازار مشترک بروکسل اقدام نموده است و تا حد زیادی موفق

گردیده است که فعلاً تا راه حل نهایی مقدار بروکسل را به حداقل ممکنه که برای سلامتی تا اندازه فعلی خطرناک نباشد تقلیل بدهد. نامبرده اضافه نموده است که دولت روسیه ثابت نموده است که خاویارهای تهیه شده به وسیله روسیه یا از طریق روسیه دارای BORAX زیادی نمی باشد و این خاویار ایرانی است که با فرمول بسیار قدیمی تهیه می گردد. بنده در اولین عریضه به عرض جناب عالی رسانیدم که دولت ایران هم باید از طریق مرکز بازار مشترک اقدام نماید. البته افرادی باید با نماینده دولت ایران باشند که بتوانند از خاویار ایران دفاع نمایند که هنوز جوابی دریافت ننمودم. متأسفانه در صحبت سه ساعته که [با] ایرانیهای سفارت داشتم و این صحبت به درخواست خودشان انجام گرفت، مقامات رسمی سفارت مرعوب دولو و ریاحی می باشند و تمام اینها را مانور بیهوده می دانند؛ و من، برعکس، با تمام قوا و دلایل این نظریه سفارت را رد نمودم تا بعد چه بشود.

جناب آقای نخست وزیر، ساعت هفت صبح دیروز پنجشنبه اول دی کسی از هامبورگ به بنده تلفن کرد و درخواست یک مذاکره حضوری نمود. گفتم تا دو روز دیگر خودم به هامبورگ خواهم آمد. گفت دیر می شود... * تا ساعت نه بعد از ظهر امشب شما را در پاریس ملاقات بنمایم، قبول کردم. نامبرده، که یک آلمانی و خود را خریدار و توزیع کننده عمده خاویار معرفی نمود، اظهار داشت سالهای گذشته بازار آلمان وسیله ایشان و شبکه توزیع ایشان در حدود ۳۰ تن خاویار ایران را به فروش می رسانید که به همان دلایل که گفته شده حال مدت پنج سال است که همان خاویار ایران را به اسم خاویار روسی از روسها دریافت می دارد؛ ولی با اطلاع از آمدن شما من حاضر هستم همین الساعه در حدود همان قدر که نوشتم بین ۲۰ تا ۳۰ تن خاویار را بدون هیچ اشکالتراشی به حداکثر قیمت بندر پهلوی که به دیگران می فروشند بخرم و همچنین موافق دولت ایران اعتبار باز خواهم نمود مشروط بر اینکه، بدون اشکالتراشی، به محض دریافت اعتبار تحویل شود. من چون چنین اجازه ای از شما نداشتم بدون آنکه جواب رد بدهم به ایشان امیدواری دادم که من به تهران خواهم نوشت و تا یک هفته دیگر امیدوارم جواب مساعد را به شما ابلاغ کنم.

جناب عالی هم در جریان هستید که در حدود ۴۰ تن خاویار در انبار شرکت شیلات در شرف ضایع شدن می باشد و با ابلاغ شدید شرکت شیلات به دولو به علت آنکه آنها تا خاویار را نفروشد پول برای خرید ندارند معلوم نیست آینده این موجودی چه خواهد

شد. از طرف دیگر، تمام این خاویار با برآکس تهیه شده است که ورود آن در سال ۶۷ به بازارهای اروپا بدون اشکال نمی‌باشد. من این اشکال را به نامبرده، که کاملاً در جریان امر بوده است، یادآور شدم. ایشان متذکر این امر بودند و گفتند اگر دولت ایران حاضر به فروش باشد چون دولت آلمان اجازه گرفته است که موجودی فعلی از این امر مستثنی باشد جناب عالی که به عنوان نماینده ایران معرفی باید بشوید تاریخ امضای قرارداد را باید به تاریخ آخر نوامبر یا اوائل دسامبر امضاء بکنید که مستند به این تاریخ ما این خرید را جزو خریدهای سال ۶۶ محسوب بکنیم و اگر هر اشکالی پیش آمد به عهده خود ماست. من از ایشان سؤال کردم آیا به کنسولگری ایران در هامبورگ مواجه نمودید و موضوع را مطرح کردید؟ گفت در سال گذشته و ده ماه قبل مراجعه کردم ولی اثری نداد و دیگر هم حاضر نیستم با کنسولگری وارد مذاکره بشوم.

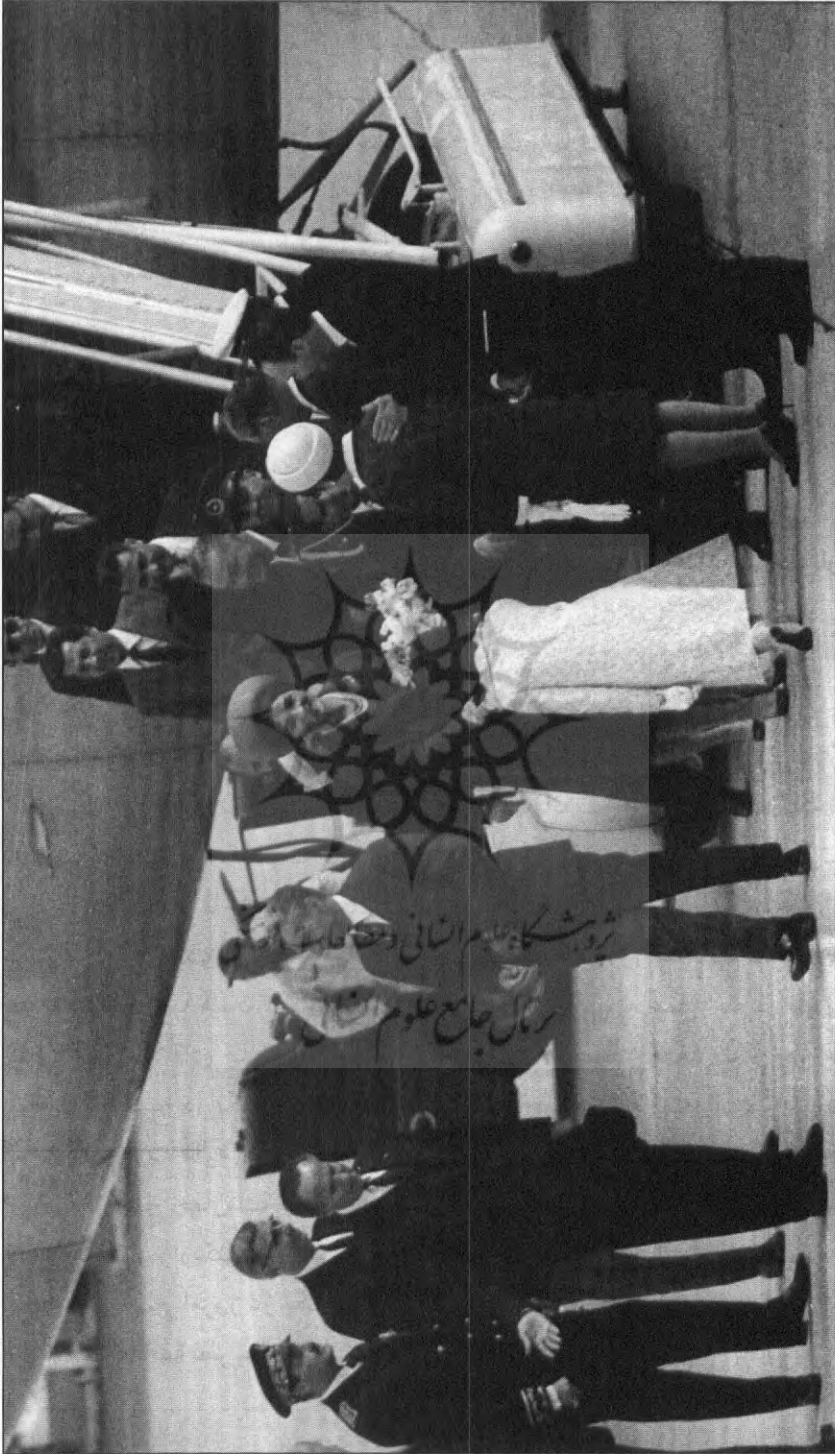
جناب آقای نخست‌وزیر، طبق قرارداد شیلات با دولو، شرکت شیلات هیچ حق انحصاری به آنها نداده است؛ مضاف بر اینکه آقای دولو - ریاحی انجام تعهد خود را نکرده‌اند و خاویار ما هم روی دست خودمان مانده است و علاوه بر آن در هشت سال اخیر، در اثر تعللی که نموده‌اند، بازار خاویار ایران در آلمان به دست روسها افتاده است. به نظر من این یک شانس غیرمترقبه است. حال اگر تصویب می‌فرمایید دستور بدهید:

۱. صورت و مقدار و ارقام مختلف خاویار ایران و قیمت هر یک در بندر پهلوی با تمام عوارض را تلگرافی به اسم بنده به آدرس سفارت ایران در لندن بفرستند.
به کنسولگری ایران در هامبورگ یا سفارت ایران در آلمان دستور بدهند که بنده حق داشته باشم با در نظر گرفتن شرح بالا هر مقدار خاویار که روی دست شیلات مانده است به قیمتی که فعلاً به دولو فروخته می‌شود با آلمانیها معامله بنمایم. اگر هم تصویب نمی‌فرمایید باز هم دستور بدهید بنده را در جریان بگذارند. چون کارهای مقدماتی من در پاریس تمام شده است و موکداً و مسئولاً به جناب عالی اظهار می‌دارم بنده بازار فروش فرانسه را بدون هیچ اشکالی تضمین می‌کنم. هر روز شنبه یا یکشنبه با اولین پرواز IRAN AIR به لندن خواهم رفت که مسئله خاویار را در آنجا تحقیق بکنم و بعداً به هامبورگ خواهم رفت.

مدت اقامت من در لندن یک هفته پیش‌بینی می‌کنم که امیدوارم در این یک هفته نظر جناب عالی [را] نفیاً یا اثباتاً دریافت بکنم. بعد از هامبورگ با اطلاعات کافی به نیویورک پرواز خواهم نمود.

جناب آقای نخست‌وزیر، فراموش کردم به عرض برسانم که طبق اظهار خریداران خاویار روسی در فرانسه قیمت‌هایی که روسها مستقیماً دریافت می‌دارند تا حدود ۱۰٪ از

سفر به اروپا؛ محمدرضا پهلوی، فتح پهلوی، امیر خسرو افشار قاسملو، منوچهر اقبال، عباس آرام، فریدون جم، غلامعلی سیف ناصری، رستم امیرنخستیار، امیر هوشنگ دولو، کیومرث جهانپینی، شجاع‌الدین شفا و عبدالکریم ایادی [۱۳۵۲-۲۸۸ م]

قیمتهای ایران گران‌تر است و هنوز هم ادعای اضافه قیمت دارند. در صورتی که قیمت حمل و نقل روسها ۶۰٪ از ما ارزان‌تر است. از تضييع اوقات شريف معذرت مي‌خواهم. از روز دوشنبه تا حال بنده فرصت يك استراحت چند ساعته نداشته‌ام و خيلي خسته شدم؛ مضاف بر اينکه نمی‌توانم چند تعيين وقت را با تاکسي بروم زيرا علت آن را خودتان بهتر می‌دانيد.

با تقديم احترامات فائقه،

مهندس عزت‌الله نعيمی

۴۵/۱۰/۲

[۵۴۹۹۶ تا ۵۴۹۹۲]

[۱۶]

[گزارش مهندس نعيمی از لندن در خصوص سوءاستفاده دولو از صادرات خاويار ايران]

لندن، عصر جمعه ۱۰ دی ماه ۱۳۴۵

جناب آقای هويدا نخست‌وزير محبوب و معظم؛

به قراری که در گزارش جمعه گذشته از پاریس حضور جناب عالی عرض گردید، عصر شنبه پاریس را به قصد لندن ترک نمودم. متأسفانه پس از ورود به لندن، که مصادف عيد ميلاد مسيح بوده است به علت ... * اپیدمی مرض خاص لندن (Flu) گرفتار تب و لرز و قی گردیدم که به ناچار ۴۸ ساعت در لندن کلینیک و ۲۴ ساعت با یک پرستار در هتل بودم تا آنکه بهبودی نسبی حاصل گردید. مع‌الوصف، از روز سه‌شنبه گذشته صلاح را در این دیدم که با همکاری خصوصی سفارت ایران اقدام به عمل آید. با اظهار تشکر قلبی از جناب آقای ظلّی و آقای میرفخرایی و البته اعضای سفارت از روز سه‌شنبه ساعت ۱۰ صبح در یک جلسه ۲ ساعته سوابق موجود در سفارت و از نظرات آن جناب به هنگام وزارت مالیه حضرت عالی و نظریه فعلی سفارت و شناسایی بنده از خریداران موجود از صبح چهارشنبه تا ظهر پنج‌شنبه در سه جلسه جداگانه، که بنده شرکت نمودم، با خریداران و واردکنندگان خاويار هر جلسه بالغ بر چند ساعت شرکت نمودم و عصر پنج‌شنبه و صبح امروز در یک جلسه مشترک بنا به درخواست خریداران انگلیسی شرکت و خلاصه نظر بنده و نظر آنها را که به یک درک مشترک خاتمه یافت این مزید بر

قیمت که خلاصه آن به شرح زیر است و مفصل و مستدل آن در گزارش نهایی به عرض خواهد رسید:

۱. خریدار خاویار در لندن و سایر شهرهای عمده انگلیس در حدود سالی ۲۰ تن می‌باشد که متأسفانه از سال ۵۹ تاکنون مندرجاً از هفت تن تا حالا، چهار تن از محصول ایران رسیده است.

۲. گله و شکایت خریداران انگلیسی، بدون ابراز حرارت فرانسوی، در کلیات همان حرفهای فرانسویهاست که بدبختانه در کمال خونسردی قدری افراطی تر هستند و رسماً بدون هیچ خجالتی اظهار می‌دارند معامله ما با باند دولو - ریاحی به علت آنکه از طرف مقامات مرکزی رانده شده‌ایم سعی می‌نماییم تا حداقل تقلیل بدهیم؛ و به همین علت است که مصرف خاویار ایران از هفت تن به پنج یا چهار تن تنزل کرده است. البته خیلی حرف دیگر بود که بنده نتوانستم به علت غرور ملی خاص خودم بلاجواب بگذارم. در یک جمله گفتم نمی‌دانم حرفهای شما تا چه حد دقیق و منطبق با حقایق است ولی در هر صورت در میان شما انگلیسیهای متظاهر هم ممکن است اشخاصی در این ردیف پیدا بشوند ولی مسلماً اینها نمی‌توانند اساس مقایسه و تعمیم یک کلیات باشند... در آخر جلسه مشترکاً قبول کردند چنانچه دولت ایران تصمیم به حذف واسطه‌های دلالی سیاسی که دارای وجدان تجاری نیستند باشد حاضرند در حدود قراردادهای خاویار ایران را بر اساس پنج تن برای سال اول قرارداد و آتی و متصاعداً تا دوازده تن در سالهای آینده خریداری نمایند.

۳. نامبردگان با حرارت و شهامت بیشتری از فرانسویها مدارک آخرین قیمت خریداری را با رونوشت اسناد خرید از دولو - ریاحی کتباً به بنده دادند که یک تفاوت قیمت بسیار قابل ملاحظه را شامل است که اگر عمری باقی بود و کار به گزارش نهایی رسید تقدیم خواهم نمود.

در این صورت قیمت یک رقم خاویار رقم دو بلوگا فروخته شده است که قیمت آن از رقم یک قدری کمتر و از رقم دو معمولی خیلی زیادتر است. علت را سؤال کردم گفتند می‌توانید عین جنس را که در تاریخ ۹ دسامبر ۱۹۶۶ صورت‌حساب آن صادر شده است ملاحظه بکنید. متأسفانه از لحاظ رقم‌بندی جعبه که در بندر پهلوی شده است خاویار مزبور از لحاظ ظواهر امر درجه ۲ بوده است ولی وقتی که باز شد دیدم خاویار بلوگا طلائی درجه یک است. این مسئله را به آنها متذکر شدم معلوم بود خودشان کاملاً در جریان هستند. گفتند اینجا این خاویار اصطلاحاً می‌گویم درجه ۲ محصول احسانه (مقصود خانم احسانه دولو است) که به علت مخارجی که در ایران می‌نماید قیمت این

درجه ۲ خیلی بالاست.

جناب آقای نخست‌وزیر، بنده خیلی متأسفم که ناچارم این حقایق را به عرض جناب عالی برسانم اگر چه متمر به متمر باشد یا نه. من این موضوع از پاریس به عرض رسانیدم و حالا مجدداً عیناً در لندن تکرار می‌شود. چون به نظر می‌رسد که ذکر این گزارشات برای دیگران ایجاد چنین شبهه می‌نماید که بنده داوطلب پست شیلات باشم همان‌طوری چندی قبل حضوراً به عرض رسانیدم حالا مستنداً بدین وسیله تکرار می‌کنم به موجب این گزارش بنده از حالا تا ابدالآباد داوطلب این شغل نیستم و ذکر این مطالب به عرض جناب عالی فقط به علت ارادت خاص بنده به حضرت عالی است که از حدود وظایف اداری کم‌کم خارج شده است و دیگر آن محرک بزرگ‌تر آن به سابقه غرور ملی خودم که اگرچه بهره‌ای از آن نگرفتم ولی همیشه بدان مباهی و مفتخر بوده‌ام. کارهای مقدماتی من در لندن عصر جمعه امروز با آخرین جلسه در سفارت کبرای شاهنشاهی در لندن پایان پذیرفت و صبح دوشنبه را به قصد هامبورگ ترک خواهم نمود و مقدمات کار را هم فراهم کرده‌ام و بین ۵ الی ۷ روز در هامبورگ خواهم بود اگر مجدداً ناخوش نشوم.

جناب آقای نخست‌وزیر، بنده راجع به فروش خاویار موجودی در انبار بندر پهلوی که در شرف فساد می‌باشد و خریداران آلمانی حاضرند به قیمت تازه خریداری نمایند عریضه‌ای به عرض جناب عالی رسانیدم و منتظر بودم نفیاً یا اثباتاً به دریافت جواب مستقیم یا غیرمستقیم مفتخر باشم ولی تاکنون خبری ندارم. این فکر برای من پیش آمده که شاید مقامات شیلات القاء شبهه نموده باشند که فروش خاویار در اروپا در انحصار دولو - ریاحی است. برای رفع شبهه به عرض جناب عالی می‌رسانم:

شرکت سهامی شیلات ایران تعهد نموده است که ۵۰ تن خاویار به دولو بفروشد که دولو منحصراً باید آن را در اروپا به فروش برساند نه آنکه شرکت سهامی شیلات این حق را از خود زائل کرده باشد؛ چون یک دفعه در سال ۱۳۳۶ دولو حتی ادعائی نموده بود مسئله در کمیسیون داریی مجلس شورای ملی با اعلام جرم مبنی بر اینکه اعطای حق انحصاری شرکت مستلزم تصویب قانون و توشیح از طرف اعلیحضرت می‌باشد مطرح گردید که وزیر مالیه وقت و نخست‌وزیر وقت با حضور در کمیسیون مالیه اعلام‌نظر بالا مبنی بر اینکه حق انحصار فروش خاویار به کسی داده نشده است بلکه فقط خریدار ملزم گردیده که خاویار خریداری را در بازار محدودی بفروشد و شرکت، در هر حال، مختار است مازاد جنس خود را در همان بازار بفروشد. مسئله مطروحه مسکوت گذاشته شد و عملاً همان سال شرکت در بازارهای اروپا یک پارتی هشت تن

خواهیم به فروش رسانید. این مختصر از این لحاظ به عرض رسید که خدای نکرده اشکالی واهی به من نیاید. البته حضرت عالی تصمیم‌گیرنده نهایی هستید. در هر صورت، بنده تا هفت روز دیگر در هامبورگ خواهم بود. اگر صلاح بدانید نفیاً یا اثباتاً وسیله سرکنسولگری هامبورگ نظر جناب عالی را مبنی بر جواب رد یا معامله به خریداران بدهم، امر بفرمایید بنده را مطلع بنمایند.

بدبختانه هر چه سعی می‌کنم مختصر و کوتاه باشد چون موضوع زیاد است کار به درازا می‌کشد. با عرض معذرت از تصدیق اوقات شریف بعد از هامبورگ به نیویورک حرکت خواهم نمود که بعد از دریافت نهایی نظرات خریداران آمریکایی مذاکرات نهایی را در اروپا به انجام برسانم. فراموش کردم به عرض برسانم ضمن مذاکره با خریداران انگلیسی یک بازار پنج تنی در ایتالیا هم کشف گردید.

با تقدیم احترامات فائقه،

مهندس عزت‌الله نعیمی

۴۵/۱۰/۱۰

[۵۴۹۹۷ تا ۵۵۰۰۱]

[۱۷]

[نامه مهندس نعیمی از اوضاع بد مالی خود و درخواست کمک از هویدا]

خصوصی

هامبورگ، عصر پنج‌شنبه ۱۵ دی ۱۳۴۵

جناب آقای هویدا نخست‌وزیر محبوب و معظم؛

همان‌طوری که در گزارش ضمیمه این عریضه به عرض رسانیدم، بنده صبح جمعه هامبورگ را به قصد لندن و پس از یک اقامت ۷۲ ساعته در لندن به سمت نیویورک عزیمت خواهم نمود. غرض از تصدیق اوقات شریف این است که جناب عالی بهتر از هر کس می‌دانید که ایام کار در اروپا از هفته پنج روز زیادتر نیست. با تمام فشاری که بنده به خود می‌دهم، با در نظر گرفتن اینکه مدیران شرکتهای مهم از ملاقات بدون تعیین وقت خیلی سختگیر هستند، با تمام دوندگی [ای] که می‌کنم در این سه هفته که در پاریس، لندن، هامبورگ بوده‌ام نتوانسته‌ام کمتر از یک هفته در هر جا برای این امر

مقدماتی در وقت صرفه‌جویی بکنم. با آنکه در لندن و هامبورگ گاهی ده ساعت متوالی در جلسات مختلف شرکت کردیم، مخصوصاً با هوای سرد زمستانی لندن که بین ۲ تا ۴ درجه زیر صفر و در هامبورگ بین ۴ تا ۸ درجه زیر صفر توأم با برف و یخبندان است من در وین ۱۵ روز، حد متوسط، ۵ پوند در روز کرایه تاکسی پرداخت کرده‌ام و از طرفی با هوای سرد و سخت زمستان اروپا یک هتل که لااقل آب گرم و حرارت مرکزی داشته باشد با صبحانه تاکنون کمتر از ۱۷ دلار یا شش پوند به دست نیامده و فقط دو روز خواستم در لندن صرفه‌جویی بکنم که آن هم ناخوش شدم و بالغ بر ۵۰ پوند به لندن کلینیک پرداختم، مضاف بر اینکه بلیط IRAN AIR عملاً در خط لندن، هامبورگ، پاریس برای من قابل استفاده نیست زیرا چنین خطی ندارد. باید از لندن رفت به فرانکفورت که به علت بودن سربازان آمریکایی قیمت زندگانی خیلی گران است و بین هفت تا دوازده روز صبر کرد تا IRAN AIR یک خط هامبورگ داشته باشد که آن هم در چنین شرایط سرمای ۱۰ درجه زیر صفر فرانکفورت برای بنده عملی نبوده. ناچار و با کمک مقامات سفارت ایران یک بلیط BEA برای رفت و آمد به لندن به اضافه یک بلیط یک سره لندن - هامبورگ - پاریس تخفیف به مبلغ ۵۰ پوند از جیب خودم خریدم. مضاف بر تمام اینها، چون در هامبورگ به علت ضیق وقت ناچار بودم با خریداران احتمالی خاویار آلمان و انگلیس دو ناهار و یک شام بخورم در جلسه بعد از ظهر امروز خیلی صریح و روشن گفتند امشب شام را آقای نعیمی خواهد داد که یک شام شش نفری در حدود ۴۵۰ مارک یا ۱۱۵ دلار می‌شود برای بنده تمام شده است. غرض بنده حساب‌سازی یا تکدی نیست. هر چه حساب می‌کنم با تمام فشاری که به خود می‌دهم این مأموریت نمی‌تواند کمتر از ده هفته نباشد. حال، به هر صورت، بنده قبول کردم باید انجام بدهم. چون پس از حرکت بنده از تهران خانواده بنده هم زمستان را در رشت خواهند بود به آنها هم دسترسی ندارم؛ خواهش‌مندم دستور فرمایند مبلغ یک هزار دلار به اسم بنده به سرکنسولگری ایران در نیویورک حواله بکنند.

بنده این پول را بلاعوض نمی‌خواهم؛ اگر میل دارید، مقرر فرمایید از حقوق، مزایا، پاداش سالیانه شب عید این جانب از وزارت دارایی در اسفندماه کسر بگذارند یا بعد از مراجعت به ایران در دو هفته اول عین هم ارز ریالی آن را به حسابداری نخست‌وزیری مسترد خواهم کرد.

با عرض معذرت از تصدیع و توضیح اوقات شریف،

مهندس عزت‌الله نعیمی

[۵۵۰۰۳ و ۵۵۰۰۲]

گزارش نعیمی در خصوص شکایت خریداران خاویار از دست واسطه‌ها و

بررسی اوضاع فنی خاویار ایرانی]

HOTEL VIER JAHRESZEITEN

RESTAURANT HAERLIN

HAMBURG

هامبورگ، عصر پنج‌شنبه ۱۵ دی ماه ۱۳۴۵

جناب آقای هویدا نخست‌وزیر محترم و معظم؛

به قراری که ضمن گزارش خود از لندن به عرض رسانیدم، عصر دوشنبه ۱۲ دی ساعت محلی ۶ بعد از ظهر وارد هامبورگ شدم. طبق قرار قبلی تلفنی از لندن ساعت ۷ $\frac{۱}{۴}$ بعد از ظهر همان روز اولین جلسه با خریداران آلمانی خاویار، که دارای شبکه توزیع در شمال اروپا و آلمانی زبان دارند، در هتل داشتم. این جلسه که در مرحله اول تا ساعت ۹ $\frac{۱}{۴}$ و بعد از یک ساعت شام مجدداً از ۱۰ $\frac{۱}{۴}$ تا یک ساعت بعد از نصف شب به طول انجامید، ادامه داشت و صبح روز ۱۳ دی جلسه سوم با حضور شرکای انگلیسی این مؤسسات، که از لندن آمده بودند، منعقد گردید و عصر پنج‌شنبه مرحله مقدماتی به پایان رسید و صبح پنج‌شنبه از ساعت ۹ $\frac{۱}{۴}$ الی ۶ بعد از ظهر صرف بازدید تأسیسات packing-plan موجود برای خاویار صرف گردید که شرح قسمت اخیر در گزارش نهایی به عرض خواهید رسید. خلاصه آن چهار جلسه، در کلیات، به شرح زیر است:

۱. اشکالات و ایرادات فنی بر خاویار ایران همان است که در پاریس و لندن شنیده بودم و یک اشکال اساسی نمی‌تواند باشد؛ زیرا شیلات ایران به درستی سفارش و بازارهای اروپا را نمی‌شناسد و توزیع‌کنندگان فعلی خاویار ایران هم وارد فن بخصوصی در این رشته نیستند. اگر بازار ثابتی به دست بیاید تمام این اشکالات، بدون صرف هیچ هزینه [ای]، با یک مدیریت و نظارت توأم با انضباط در بهبودی کامل قابل حل است. این توضیح من از طرف آنها قبول گردید. این عرض بنده مفهوم آن را ندارد که بنده قبول چنین مسئولیتی را خواهم کرد.

۲. موضوع بسیار مهم که از طرف خریداران خاویار در این جلسه مطرح گردید مسئله پاستوریزه کردن خاویار است که روزه‌روز خواستاران زیادتر دارد و دولتها از ده سال قبل شروع کرده‌اند. مسلماً اگر بازار ثابتی، که بعداً تهیه و طرز اجراء آن را در تهران به

عرض خواهیم رسانید، به دست بیاید ایجاد چنین تأسیساتی، که شاید در حدود ۵۰۰ هزار دلار خرج دارد، اجتناب‌ناپذیر است.

۳. در جلسه‌هایی که سخنگوی این جلسه یک نفر انگلیسی بوده است یک مسئله بسیار جدی را به شرح زیر طرح نمود: اعم از آنکه ما داوطلب خرید خاویار از ایران بوده یا به دعوت دولو - ریاحی در سال اخیر وارد مذاکره خرید خاویار شده‌ایم همیشه بدون آنکه از مذاکرات خود یک نتیجه قابل اطمینان به دست آمده باشیم مواجه با تهدید و تطمیع ریاحی - دولو گردیدیم و نامبردگان به عوض آنکه... * خاویار ایران صحبت بکنند سعی دارند روابط خصوصی خودشان را با دربار ایران به رخ ما بکشند. اگرچه همه ما برای خانواده سلطنتی دارای حسن احترام و ادب فوق‌العاده هستیم ولی مع‌الوصف سرمایه‌های محدود ما نسبت به سرمایه‌های شرکت‌های نفتی به قدری کوچک و محدود است که ما به خودمان اجازه نمی‌دهیم با اشخاصی که ممکن است در هر صورت حرف آنها راست یا دروغ باشد وارد مبارزات قدرت‌طلبی داخلی در امور تجاری بشویم (روی کلمه Chalange) بسیار تکیه می‌کردند. مع‌هذا، با رفع تمام اشکالات فنی، به طور قطع و یقین، اگر بنا باشد طرف ما شرکت دولو - ریاحی یا هر کدام جداگانه باشند ترجیح می‌دهم که با روسها که در امور تجاری فقط مذاکرات محدود به امور تجاری و قول آنها هم عملاً صحیح درآمده است وارد معامله بشویم. جواب بنده این بود که تمام این ارتباطات ادعایی آنها را رد کردم و گفتم دربار ایران به طور قطع و یقین از این حرفها مبرا است.

۵. آلمانیها قبول کردند با قید مواد بالا در سال آینده مقدار بیست تن خاویار ایران را خریداری نمایند. مسائل قیمت و انجام تعهدات را بنده موکول به رد گزارش‌هایی خودم به جناب عالی نمودم، که حداکثر تا ماه دوم بهار یا اول ماه سوم بهار جواب قطعی داده شود. استعداد بازار آلمانی و ملتهای آلمانی زبان در حدود ۴۰ تن در سال می‌باشد.

۶. قرار شد در برگشت بنده از آمریکا، که بین سه تا چهار هفته آینده صورت خواهد گرفت، صاحبان شبکه توزیع خاویار و خریداران دست اول نمایندگان خودشان را که در هفته اول فوریه تعیین و در پاریس طبق تاریخی که تعیین خواهد شد یک کنفرانس تشکیل بدهیم که در این کنفرانس مصرف ۷۰ تن حداقل اروپا با خصوصیتی که مورد خواست آنهاست و تقسیم‌بندی مصرف مملکت تشریح گردد.

جناب آقای نخست‌وزیر، من در یکی از جلسات که در تهران حضور جناب عالی شرفیاب بودم به عرض رسانیدم که بازار خاویار آلمان قبلاً در دست ایران بوده است، که

طی چهار سال اخیر روسها آن را از دست ما گرفتند. خیال می‌کنم اگر بنده واقعاً توانسته باشم آنچه در این گزارش در کلیات به عرض رسید، و شرح مبسوط آن [را] در گزارش نهایی به عرض خواهم رسانید، بعد از تصویب نهایی به موقع عمل گذاشته شود بنده توانسته‌ام با دست خالی برای دو سال اول ۲۰ تن مازاد از دست رفته را به دست بیاورم و قول گرفته است تا چهار سال آینده تا ۴۰ تن برسد. دیروز با سرکنسولگری ایران تماس گرفتم متأسفانه از بازار فروش خاویار در آلمان هیچ اطلاعی نداشتند. موضوع بازاریابی هامبورگ قبل از ورود بنده مواجه با عکس‌العمل روسها شده است و در روزنامه منتشره در اینجا دو عکس از اعلیحضرت و شرحی به عنوان جنگ گرم خاویار منتشر کرده‌اند که بریده هر دو روزنامه برای کسب اطلاع بیشتر ضمیمه این گزارش می‌باشد.

جناب آقای نخست‌وزیر، چون تهیه یک دسته خریدار اروپایی (Guoup.A) از لحاظ اینکه میدان را بدون رقیب می‌بینند صلاح نبود در روزهای اقامت خودم در لندن در طلب یک دسته رقیب برآمدم (group.B). خوشبختانه در این امر موفقیت حاصل شد. طبق اطلاع تلفنی از لندن دسته دوم هم، که ادعا می‌کنند دارای سرمایه و شبکه توزیع می‌باشد، عصر جمعه در لندن خواهند بود. چون کارهای مقدماتی من در اروپا تمام شده است صبح جمعه مجدداً برای اخذ تماس با این گروه به لندن می‌روم. برنامه کار عبارت است از جلسه مذاکره عصر جمعه، صبح و عصر شنبه و بعداً حرکت از لندن به نیویورک در روز دوشنبه که گزارش آن جداگانه به عرض خواهد رسید.

با تقدیم احترامات فائقه،
 مهندس نعیمی
 ۴۵/۱۰/۱۵
 [۵۵۰۰۴ تا ۵۵۰۰۵]

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

[۱۹]

[نامه مهندس نعیمی در خصوص یافتن خریداران جدید برای خاویار ایرانی و مشکلاتی که روسها برای خاویار ایرانی ایجاد کردند]

لندن، یکشنبه ۱۸ دی ۱۳۴۵

جناب آقای هویدا نخست‌وزیر محبوب و معظم؛
 از نیویورک به عرض جناب عالی رسانیدم، علاوه بر GROUP فعلی که دارای شبکه

توزیع خاویار در اروپا هستند و مدعی می‌باشند که می‌توانند همکاری شبکه توزیع آمریکا را هم جلب کنند و مجموعاً قادر به خرید مستقیم و بدون واسطه ۱۴۰ تن خاویار ایران می‌باشند. GROUP دومی هم برای ایجاد رقابت مشروع تجاری لازم بوده است که از بعد از ظهر جمعه گذشته لغایت عصر شنبه گذشته سه جلسه مداوم با این گروه B داشتیم که خلاصه نظرات و ایرادات آنها، چه از لحاظ فنی چه از لحاظ نحوه تجاری همان است که در گزارشات قبلی به عرض رسانیدم. و اینها اساس را مقایسه با روسها قرار می‌دهند و می‌گویند روسها در تجارت با دلال کار نمی‌کنند و ما اطمینان پیدا کردیم هر وقت به مسکو یا لنینگراد تلگراف بکنم حداکثر تا سه روز بعد، مشخصات، مقدار قیمت، تاریخ حمل از بندر مبدأ به طور صحیح و دقیق به دست ما خواهد رسید و همیشه مشخصات همان بوده است که ذکر کرده‌اند. اگرچه ممکن است قیمت کیلویی یک تا یک دلار و نیم گران باشد قابل اطمینان است. و اگر قبول بکنیم که خاویار ایران بهتر است چون روسها همیشه در حدود مصرف بازارهای اروپا از ایران مستقیم خاویار را به ارزان‌ترین قیمت می‌خرند در صورت احتیاج ما می‌توانیم خاویار ایران را مع‌الواسطه روسها به دست بیاوریم بدون اینکه در مبارزه قدرت‌طلبی یا سوءاستفاده دلال غیرحرفه‌ای آلوده باشیم. در هر صورت، این گروه B درخواست داشتند شبکه توزیع آنها در اروپا و آمریکا مورد بازدید بنده قرار بگیرد. چون بنده فردا ۱۹ دی عازم آمریکا هستم شبکه توزیع گروههای A و B را در آمریکا خواهم دید و بعد از سه هفته در حین مراجعت مقرر شد که در سر راه مجدداً شبکه توزیع گروه B - مذاکرات نهائی با گروه A در پاریس انجام بگیرد از گروه B درخواست مشخصات و آدرس و بانکی که بتواند راجع به آنها اطلاعات مالی و تجاری بدهد به صورت یادداشت تهیه و در مراجعت به بنده بدهند که تحقیقات اولیه راجع به صحت ادعای آنها بشود.

جناب آقای نخست‌وزیر، در هر صورت اگر قراری بعداً شد و اگر دولت تصمیم داشت که با حذف واسطه‌هایی با یک سیستم صحیح رقابت و نگهداری بازارها [ی] خاویار ایران را در مقابل روسها مواظبت و نگهداری بکند اولین مرحله این است که خاویار ایران باید مطابق ذائقه خریدار اروپایی و آمریکایی باشد؛ یعنی اولین مرحله عبارت خواهد بود تهیه خاویار سالم که مورد قبول مقامات بهداشتی مملکت خریدار باشد. من در این باره عملیات روسها را به دقت تحقیق و تعقیب نمودم که واقعاً نمونه هوشمندی آنها در بازاریابی و بازار نگهداری است که در گزارش نهائی به عرض خواهم رسانید. یکی از مشکلات اولیه شیلات تهیه نمک خالص می‌باشد (NaCl 99.95%) روسها نمک را در دست دارند و صادر نمی‌کنند. بنده در هامبورگ با صاحبان صنایع

شیمیایی مواد غذایی تماس گرفتم و بالاخره با زحمات زیاد یک کارخانه منحصر به فرد تصفیه نمک، که نمک را با همان متد روسها در ۳۰ میلی هامبورگ تهیه می کند، پیدا کردم. از ساعت ۵ بعد از ظهر پنج شنبه گذشته الی ساعت ۹ در سرمای ۵ درجه زیر صفر از این کارخانه بازدید به عمل آوردم. روش آنها صد درصد روسی است با تفاوت اینکه دقت شیمیایی آنها بیشتر است. بنده یک نمونه 500gr از این نمک که مورد قبول مقامات بهداشتی آلمان و انگلستان با ضریب خلوص (99.96%) بنا به ادعای خودشان که عنداللزوم گواهی بین المللی... * خواهند به دست آوردم. طبق محاسبه بنده برای ۲۵۰ تن حداکثر محصول خاویار ایران به قیمت متوسط صادراتی:

$$250000 \times 30 = 7,500,000\$$$

قیمت این نمک cif بندر پهلوی حداکثر 750\$ می باشد. یعنی شش هزار تومان ارسال به قیمت دلار بازار آزاد یعنی (Δ) ضریب یک ده هزارم:

$$\Delta = \frac{7,500,000}{750} = \frac{1}{1000}$$

که حقیقتاً رقم بسیار بسیار ناچیزی را تشکیل می دهد (البته بنده مثل همیشه رقم دلالی خودم را به نفع دستگاه دولت در مبلغ قابل پرداخت ادغام نموده ام). من نمک را آدرس منزل خودم خواهم فرستاد و دستور ساختن و طرز عمل را به وسیله منزل بنده که سه هفته دیگر، تهران برمی گردند به آقای نبوی خواهم داد که وسیله آقای میرفاضل بهترین خاویار ساز ایران خاویار نمونه ساخته شود و پس از نگهداری بین ۶ تا ۱۲ هفته نتیجه معلوم گردد. این قسمت فقط برای اطلاع جناب عالی است که نوشتم این مقدار نمک برای ۲۵ کیلو خاویار امتحانی باید کافی باشد.

مسئله مهم دیگر، که ممکن برای شرکت شیلات ایران جالب باشد (زیرا هرگز نمی توان بازار خاویار را از دستگاه سازنده خاویار به طور مطلق یا نسبی جدا مورد مطالعه قرار داد)، این است [که] طبق مدارک و گزارش مشترک دفتر مرکزی، تهیه مواد غذایی و دریایی آلمان - انگلیس (Sea-Food) از سال ۱۹۶۳ تاکنون روسها مواجه با نقصان 30% محصول خاویار شده اند که این رقم از نظر دفتر مزبور تا سال ۱۹۷۰ ممکن است 50% صعود بکند. این کمبود محصول روسها از نظر عرضه و تقاضای بازارهای اروپایی باید برای شرکت سهامی شیلات جالب باشد. به نظر محافل علمی آلمان و انگلیس علت علمی این مسئله آن است که، به طور مختصری می نویسم، روسها بدون در نظر گرفتن Biologie ماهی شروع به تکثیر صد درصد فنی نموده اند که نسل جدید ماهی

خاویار قدرت تولید فعلی را ندارد. محیط تکثیر صنعتی که با مواد شیمیایی تند عمل شده است منجر به انهدام عملی طبیعی گردیده است. به نظر بنده... * علمی شرکت سهامی شیلات باید روی این موضوع دقت و مطالعه کافی بکند زیرا شنیده می شود دولت ایران با کمک روسها می خواهد یک حوضچه تکثیر ماهی احداث نماید. همان طور که عرض کردم... ** علمی در شیلات به وجود بیاید که اینها را مطالعه کنند. اگر نظر جناب عالی باشد می شود از حالا کیفیت علمی مربوطه را که البته خیلی گران است به حساب شیلات سفارش داد یا خود شیلات اقدام بکند. در مرکز صنایع مواد شیمیایی غذایی دریایی بحث مفصلی راجع به استاندارد کردن خاویار ایران و تجربه شیمیایی آن داشتیم که بنده قبلاً در تهران به عرض رسانیده بودم و یا در دو دوره به مدت ۶ هفته با حضور خاویارساز عملی و علمی انجام بشود و در حدود پنج هزار دلار هم هزینه های لابراتواری دارد. گزارش آینده را امیدوارم هفته آینده از نیویورک به عرض برسانم. هر چه سعی می کنم مختصر باشد چون امر جدی فنی مهمی است به درازا می کشد که از این لحاظ معذرت می خواهم.

با تقدیم احترامات فائقه،

مهندس نعیمی

[۵۵۰۱۰ تا ۵۵۰۰۶]

[۲۰]

گزارش مهندس نعیمی به آموزگار در خصوص تقلب دلان ایرانی

درباره خاویار و سوء استفاده کلان آنها]

مستقیم - مهم

جناب آقای دکتر آموزگار وزیر محترم دارائی،

به قراری که در آذرماه ۴۵ هنگام مسافرت به خارج به عرض عالی رسانیدم، به بنده مأموریت داده شده بود که موضوع فروش و قیمت توزیع خاویار ایران را در بازارهای اروپایی و آمریکایی مطالعه نمایم. اینک، بعد از چهار ماه مطالعه مداوم و ارسال گزارشات جداگانه، مراتب را به استحضار عالی می رساند. مستدعی است مقرر فرمایید، به منظور حفظ منافع ملی، در حدود قوانین و مقررات جاری ادارات مربوطه نسبت به آن

اقدام مقتضی به عمل بیاورند.

۱. دلالت خریدار فعلی خاویار ایران، مخصوصاً در بازارهای اروپایی، با تبلیغ و اشاعه اینکه هیچ خریدار خارجی تأمین عملی برای شرکت در مزایده فروش خاویار ایران ندارند آنها را مأیوس از شرکت در مزایده نموده‌اند و مضاف بر آنکه طبق پیش‌بینی آنها آگهی مزایده منتشره فعلی خاویار برای پنج سال آینده هم بر همان نهج گذشته انتشار یافته است که مسلماً تبلیغات آنها بدین نحو تأیید گردیده است؛ زیرا خریداران و توزیع‌کنندگان خارجی درخواست داشتند که صلاحیت شرکت‌کنندگان به طور واضح و صریح در آگهی درج شود تا از شرکت واسطه‌ها، که عملاً بازارهای اروپایی خاویار ایران را خراب کرده‌اند، جلوگیری به عمل آید. بنده به موقع این موضوع را گوشزد کردم؛ ولی مدیر عامل سابق شرکت معلوم نیست به چه دلیل آن را نادیده گرفتند. شرایط و مفهوم صلاحیت پیوست این گزارش می‌باشد که عنداللزوم با تصحیح آگهی مزایده یا تجدید آن قابل جبران می‌باشد.

۲. چون طبق تبلیغات، که عملاً هم صحیح درآمده است، خریداران واقعی خاویار ایران در اروپا در مزایده شرکت نخواهند نمود و واسطه‌های داخلی ایادی آنها مسلماً از این موضوع حداکثر استفاده را خواهند نمود و قیمت را به طور مصنوعی پایین خواهند آورد و برای حفظ ظاهر، با تباری قبلی، چند دلال اروپایی را با قیمت کمتر در مزایده شرکت خواهند داد لذا برای جلوگیری از اضرار خزانه دولت هنگام تصحیح آگهی یا تجدید مزایده باید قیمت‌های مزایده بر اساس حداقل قیمت برای رقم تعیین و مزایده از رقم مزبور به بالا شروع گردد.

چون قیمت خاویار در بازارهای دنیا یک امر سری و محرمانه نیست و در تمام مجلات اطاق بازرگانی هر مملکت به طور صریح و قطعی تعیین شده است، بنابراین، به دست آوردن حداقل قیمت برای هر رقم به آسانی صورت‌پذیر می‌باشد. مضاف بر آنکه بنده هنگام مطالعه در این امر برگ فروش شرکت خاویار ایران را، که قسمتی از خاویار خود را به شرکت وایت انگلیس در لندن فروخته است با مهر به امضاء شرکت روی کاغذ مارکدار به دست آوردم که دو برگ فتوکپی آن ضمیمه این گزارش می‌باشد. در صحت و اعتبار این سند کافی است به عرض برسانم که این سند در اطاق بازرگانی لندن و اداره وصول مالیات لندن اساس محاسبه مالیاتی قرار گرفته است که ممکن است جداگانه با شرکت مزبور هم مکاتبه شود. بر اساس این تحقیقات مستند و برگ فروش مزبور حداقل قیمت‌های فروش تحویل انبار بندر پهلوی ضمیمه این گزارش می‌باشد که هنگام تصحیح آگهی مزایده باید صریحاً اعلام شود.

۳. چون به نظر می‌رسد شرکت خاویار ایران با تنظیم دو نوع برگ فروش، یکی برای ارائه به دستگاههای وصولی ایران و دیگری برای به دست آوردن قیمت‌های حقیقی از پرداخت مالیات حقّه دولت فرار کرده است، به استناد برگ فروش مزبور مقرر فرمایید دستگاههای وصول مالیاتهای قانونی را، که برای هر دوره عملکرد سالیانه بر اساس حداقل چهارصد و پنجاه هزار دلار نفع ویژه داشته است (بر اساس قیمت خرید و فروش پس از وضع مخارج) مالیات قانونی را وصول و نسبت به آینده هم به این موضوع مهم توجه نمایند).

۴. به قراری که بنده در اروپا تحقیق کردم و بعداً معلوم گردید که موضوع در شرکت سهامی شیلات ایران هم سابقه دارد، شرکت خاویار ایران هم با برگزاری توزیع خاویار ایران به آقای ریاحی و شرکت با نامبرده و با اغفال خریداران فرانسوی و جمع‌آوری دلائل و مدارکی مبادرت ورزیده است که بعداً بر اساس آن در دادگاه بازرگانی بین‌المللی ژن ایتالیا علیه شرکت سهامی شیلات ایران و، النهایه، علیه دولت طرح دعوی خسارات چند میلیون [میلیون] دلاری بنماید؛ این جانب، با وقوف بر این امر و زحمات طاقت‌فرسا، بالاخره از امضاکنندگان اسناد مزبور سندی به نام خودم دریافت داشتم که تهیه و امضای اسناد مزبور برای دریافت تخفیف گمرک از دولت فرانسه بوده است و هرگز نظری به دریافت و ادعای خسارت از دولت ایران نداشته‌اند. فتوکپی این سند در دو نسخه ضمیمه این گزارش می‌باشد.

در خاتمه، به استحضار عالی می‌رساند، به علت ضیق وقت، این گزارش و رئوس مطالب در نهایت فشرده‌گی برای پیشگیری عاجل از ضرر شرکت سهامی شیلات ایران و وصول مالیات حقّه دولت تهیه و تقدیم گردید که مسلماً امر به اقدام فوری آن خواهید فرمود. چنانچه در هر قسمت احتیاج به توضیحات بیشتری باشد مقرر خواهید فرمود که توضیحات لازم داده شود.

با تعویض مدیرعامل سابق شرکت و اینکه مدیرعامل فعلی قاعدتاً باید در این امور بی‌نظر باشد و مضاف بر آن، بنده اعتقاد راسخ دارم که حضرت عالی در استیفای حقوق دولت و وصول مالیاتها و حفظ منافع ملی راسخ و ثابت قدم هستید بر ایفاد این مختصر مبادرت گردید. مضافاً به عرض می‌رساند که روسها قیمت انواع خاویار مشابه را برای هر رقم دو دلار اضافه بر قیمت‌های گذشته اعلام کرده‌اند.

با تقدیم احترامات
مشاور وزارت دارائی،
مهندس عزت‌الله نعیمی

[۵۵۰۱۹ تا ۵۵۰۱۶]

[نامه مرتضی خطیبی به قوام صدری در خصوص پیروزی جلال داودزاده
در مزایده خاویار و اعتراض خانم دولو]

محرمانه

شرکت سهامی شیلات ایران

مدیرعامل

شماره: م/۱۳۷

تاریخ: ۴۶/۷/۶

جناب آقای قوام صدری معاون محترم وزارت دارایی و قائم مقام نماینده اکثریت صاحبان سهام شرکت سهامی شیلات ایران،

عطف به پی نوشت نامه محرمانه شماره ۵۱۷ مورخ ۱۳۴۶/۷/۱ شرکت خاویار ایران مربوط به مزایده فروش خاویار به اروپا که اصل آن قبلاً به شرکت سهامی شیلات ایران واصل شده بود به عرض می‌رساند:

به طوری که استحضار دارند، قبل از تصدی این جانب در شرکت سهامی شیلات ایران مدت قرارداد قبلی فروش خاویار به اروپا منقضی شده و آگهی مزایده لازم برای تعیین برنده و عقد قرارداد مجدد به مدت پنج سال منتشر شده بود. پس از تصدی این جانب، با نظر هیئت مدیره، نسبت به بعضی از مواد آگهی با توجه به مفاد آیین نامه معامله دولتی تجدید نظر به عمل آمد و مجدداً آگهی منتشر گردید و در روز بیست و پنجم شهریورماه ۱۳۴۶ پاکات محتوی پیشنهادات رسیده در کمیسیون بدوی و با حضور شش نفر پیشنهاددهندگان باز و پس از تشخیص صلاحیت آنان، که طی صورتجلسه مربوطه به امضای شرکت کنندگان رسید، پاکات مربوط به نرخهای پیشنهادی مفتوح و در نتیجه مؤسسه (خاویار کنتینانتال) با پیشنهاد مبلغ ۱,۷۳۷,۰۰۰ دلار حائز اکثریت قیمت و برنده اول و شرکت خاویار ایران به مدیریت خانم دولو با مبلغ ۱,۷۱۷,۰۰۰ دلار (۲۰ هزار دلار کمتر از قیمت پیشنهادی برنده اول) رتبه دوم را حائز گردید. به این ترتیب مؤسسه (خاویار کنتینانتال) طبق نظر کمیسیون بدوی برنده شناخته شد و پرونده برای رسیدگی و اظهار نظر نهایی به کمیسیون عالی ارجاع گردید. ضمناً پس از اعلام نظر کمیسیون بدوی که به امضای کلیه شرکت کنندگان از جمله خانم دولو رسیده بود چند نامه از طرف مشاوران آنها در این زمینه واصل گردید که عیناً جهت رسیدگی به کمیسیون عالی ارجاع شد. کمیسیون عالی نیز، با توجه به مفاد نامه های خانم دولو

محتویات پرونده، نظر خود را مبنی بر ...* رأی کمیسیون بدوی اعلام نمود، اکنون پرونده در هیئت مدیره آماده است تا پس از اعلام نظر هیئت مدیره قرارداد لازم طبق مقررات با برنده قطعی مزایده منعقد گردد. با این وصف، چون موضوع مزایده از نظر مبلغ و مقدار و سابقه حائز کمال اهمیت است و ایجاب می نماید که نماینده اکثریت صاحبان سهام قبل از انعقاد قرارداد لازم از چگونگی امر استحضار حاصل نماید لذا بدین وسیله مراتب را به پیوست فتوکپی آراء کمیسیون بدوی و عالی و نامه های خانم دولو اعلام می دارد تا در آتیه از این لحاظ خورده ای بر هیئت مدیره وارد نگردد که چرا نماینده اکثریت صاحبان را در جریان این امر مهم قرار نداده اند. بدیهی است شرکت سهامی شیلات ایران وظیفه قانونی خود را در این مورد پس از اعلام نظر هیئت مدیره طبق مقررات انجام خواهد داد.

رئیس هیئت مدیره و مدیرعامل شرکت سهامی شیلات ایران،

مرتضی خطیبی

[در حاشیه: خیلی فوری، آقای رئیس هیئت مدیره و مدیرعامل شرکت سهامی شیلات ایران، توجه و رسیدگی به شکایت... از طرف آن شرکت کار بسیار بجایی بوده است. ولی بنا به آنچه در سوابق پیوست ملاحظه شد و در رسیدگی...**]

[۹۰ و ۱۸۹-۱-۳۲خ]

[۲۲]

[نامه مرتضی خطیبی به نصیری رئیس ساواک جهت بررسی سابقه سیاسی جلال داودزاده]

شماره: ۱۳۹/م

تاریخ: ۴۶/۷/۸

به جای پیش نویس بایگانی شود

شرکت سهامی شیلات ایران

مدیرعامل

محرمانه - مستقیم

تیمسار سپهبد نصیری ریاست محترم سازمان اطلاعات و امنیت کل کشور،

محترماً اشعار می دارد: در تاریخ ۲۵ شهریور پیشنهادات شرکت کنندگان در مزایده بین المللی خاویار اروپا در دفتر شرکت سهامی شیلات ایران با حضور پیشنهاد دهندگان باز و پس از قرائت آنها کمیسیون بدوی مزایده با رعایت مقررات آیین نامه معاملات دولتی مؤسسه (خاویار کنتینانتال) متعلق به آقای (جلال داودزاده) را حائز حداکثر قیمت

و برنده مزایده مزبور اعلام نمود. سپس پرونده امر و نامه‌های وارده در این زمینه، طبق مقررات، جهت رسیدگی و اظهار نظر به کمیسیون عالی ارجاع گردید و کمیسیون مزبور، با توجه به محتویات پرونده و مفاد آیین‌نامه معاملات دولتی، نظر کمیسیون بدوی را دایر بر برنده شناختن مؤسسه (خواریار کنتینانتال) تأیید نمود. چون این معامله از نظر مقدار و مبلغ و سابقه حائز اهمیت بود مراتب طی گزارش تفصیلی جهت اطلاع نماینده محترم اکثریت صاحبان سهام ارسال گردید. جناب آقای قوام صدوری معاون محترم وزارت دارائی، که در غیاب جناب آقای وزیر دارائی قائم مقام نماینده اکثریت صاحبان سهام شرکت سهامی شیلات ایران می‌باشند، در هاشم گزارش مزبور، که فتوکپی آن جهت مزید استحضار به پیوست ایفاد می‌گردد، دستور فرمودند قبل از انعقاد قرارداد لازم، در مورد صلاحیت سیاسی آقای (جلال داودزاده) صاحب مؤسسه (خواریار کنتینانتال) و برنده مزایده فروش خواریار در اروپا از آن سازمان محترم کسب اطلاع نموده تا چنانچه نامبرده واجد صلاحیت سیاسی باشد در عقد قرارداد مزبور طبق مقررات مفاد آیین‌نامه معاملات دولتی اقدام لازم به عمل آید. بنابراین خواهشمند است با توجه به اینکه آخرین مهلت قانونی هیأت مدیره شرکت سهامی شیلات ایران جهت اعلام نظر نهائی در این زمینه روز در شنبه دهم مهرماه ۱۳۴۶ منقضی می‌گردد مقرر فرمایید نظر آن سازمان را تا قبل از فرارسیدن تاریخ مزبور اعلام فرمایند.

رئیس هیئت مدیره و مدیرعامل شرکت سهامی شیلات ایران،

مرتضی خطیبی

[۱۸۷ و ۱۸۶-۱-۱۳۲-خ]

[۲۳]

[نامه سبهد نصیری به مرتضی خطیبی در خصوص دو ماه مهلت

جهت بررسی سوابق جلال داودزاده]

تاریخ: ۱۳۴۶/۷/۹

نخست وزیر

شماره: ۳۲۲/۳۹۳۲۶

سازمان اطلاعات و امنیت کشور

س.ا.و.ا.ک

ریاست هیئت مدیره مدیرعامل شرکت سهامی شیلات ایران؛

عطف به شماره م/۱۳۹ - ۱۳۴۶/۷/۸، در خصوص صلاحیت آقای جلال داودزاده،

با توجه به اینکه اعلام داشته‌اید مهلت مقرر تا دوشنبه دهم [مهر] ماه می‌باشد و با توجه

سخت وزیري
سازمان اطلاعات امنیت کشور

تاریخ ۱۳۴۴/۷/۹
شماره ۳۲۵۳۹۳۲۵
شماره پرونده گیرنده
شماره پرونده فرستنده

گیرنده
فرستنده
شماره
صف
پیرد
پیوست

اس ۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰

موضوع

ریاست هیئت مدیره مدبرعامل شرکت سهامی شیلات ایران

عطف بشماره ۱۳۹/۸-۱۳۴۶/۷

در خصوص صلاحیت آقای جلال داودزاده با توجه باینکه اعلام داشته اید مهلت مقرر تا دوشنبه دهم تیرماه میباشد و با توجه باینکه مشارالیه طبق اطلاعات واصله مقیم خارج از کشور بوده و لازم است در باره ایشان موافقت سازمان را کتبیاً منتال چه در داخل و چه در خارج از کشور بررسیهای دقیق بعمل آید و انجام این کار در ظرف دو روز امکان پذیر نیست لذا دستور اد مشد تحقیقات لازم بعمل آید که پس از جمع آوری اطلاعات در نیاز مراتب بآن شرکت اعلام خواهد گردید . انجام این امر خود تراز اول و وساه مقدور میباشد . لذا با توجه بحقیقت معامله مورد نظره فعالیتهایی که در این گونه معاملات همواره جریان دارد شاید مصلحت باشد شرکت شیلات منتظر اعلام نظرساواک در مورد صلاحیت با عدم صلاحیت آقای داودزاده گردد . من کپیبرد

رئیس سازمان اطلاعات و امنیت کشور . سپهبد نصیری

تاریخ ثبت در دفتر
شماره ثبت در دفتر
۲۸۱۴۳
۴۶۷۷۱۲

۲۱۵

سلطان خاویار ایران

به اینکه مشارالیه طبق اطلاعات واصله مقیم خارج از کشور بوده و لازم است درباره ایشان و مؤسسه خاویار کنتینانتال چه در داخل و چه در خارج از کشور بررسیهای دقیق به عمل آید و انجام این کار در ظرف دو روز امکانپذیر نیست، لذا دستور داده شد تحقیقات لازم به عمل آید که پس از جمع آوری اطلاعات مورد نیاز، مراتب به آن شرکت اعلام خواهد گردید. انجام این امر زودتر از لاقبل دو ماه مقدور نمی باشد. لذا، با توجه به کیفیت معامله مورد نظر و فعالیتهایی که در این گونه معاملات همواره جریان دارد، شاید مصلحت باشد شرکت شیلات منتظر اعلام نظر ساواک در مورد صلاحیت یا عدم صلاحیت آقای داودزاده گردد.

رئیس سازمان اطلاعات و امنیت کشور. سپهبد نصیری

[۱۸۴-۱-۱۳۲-خ]

[۲۴]

[نامه مرتضی خطیبی به قوام صدوری در خصوص طولانی شدن بررسی سوابق داودزاده و سرآمدن مهلت مزایده]

شماره: ۱۴۰/م
تاریخ: ۴۶/۷/۱۰

شرکت سهامی شیلات ایران
مدیرعامل
محرمانه - مستقیم

جناب آقای قوام صدوری معاون محترم وزارت دارائی و قائم مقام نماینده اکثریت صاحبان سهام شرکت سهامی شیلات ایران،
در اجرای نظر عالی در هاشم گزارش ۱۳۷/م مورخ ۴۶/۷/۶ مبنی بر کسب نظر فوری از دستگاههای امنیتی کشور در مورد صلاحیت سیاسی آقای (جلال داودزاده) صاحب مؤسسه (خاویار کنتینانتال) برای عقد قرارداد فروش خاویار به اروپا به مدت پنج سال، مراتب همان روز طی نامه شماره ۱۳۹/م مورخ ۴۶/۷/۶ از سازمان اطلاعات و امنیت کل کشور استعلام گردید. سازمان مزبور طی نامه شماره ۳۲۲/۳۹۳۲۶ مورخ ۴۶/۷/۹، که فتوکپی آن جهت مزید استحضار عالی پیوسته گردیده، نظر خود را در این مورد امروز اعلام نموده است. چون آخرین مهلت قانونی برای اعلام نظر قطعی هیئت مدیره شرکت سهامی شیلات ایران در مورد نتیجه مزایده فروش خاویار به اروپا روز سه شنبه ۴۶/۷/۱۰ پایان می یابد و چنانچه تا آخر وقت امروز برنده نهائی اعلام

نگردد شرکت‌کنندگان طبق مفاد آیین‌نامه معاملات دولتی حق خواهند داشت از پیشنهادات خود عدول نمایند لذا با ارسال فتوکپی گزارش شماره ۱۳۷/م مورخ ۴۶/۷/۶ و فتوکپی پاسخ ساواک متمنی است نظر عالی را به عنوان قائم‌مقام نماینده اکثریت صاحبان سهام شرکت سهامی شیلات ایران در این مورد اعلام فرمایند تا هیئت‌مدیره طبق دستور عمل نمایند.

رئیس هیئت‌مدیره و مدیرعامل شرکت سهامی شیلات ایران

مرتضی خطیبی

[۱۸۵-۱-۱۳۲-خ]

[۲۵]

[نامه قوام‌صدری به مرتضی خطیبی در خصوص انصراف جلال داودزاده از مزایده خاویار]

وزارت دارایی

تاریخ: ۱۳۴۶/۷/۱۱

شماره: ۲۵۹۹/م

محرمانه

آقای خطیبی رئیس هیئت‌مدیره و مدیرعامل شیلات ایران،

عطف به مشروح محرمانه شماره ۱۴۰/م تاریخ ۴۶/۷/۱۰ اشعار می‌دارد:

اولاً - گزارش مزبور امروز به این جانب رسیده است.

ثانیاً - آقای داودزاده یکی از شرکت‌کنندگان در مزایده، که این جانب عقیده داشتم راجع به صلاحیت سیاسی آنها تحقیق شود، امروز طی مشروح‌ای انصراف خود را از معامله موضوع مزایده اعلام و تقاضا نموده سپرده‌وی مسترد شود. تقاضای نامبرده، که تحت شماره ۲۶۱۸ محرمانه دفتر وزارتی ثبت گردیده، عیناً به پیوست برای ملاحظه و اقدام ارسال می‌شود.

بنا به مراتب مزبور، مسئله تحقیق در صلاحیت سیاسی نامبرده موضوعاً منتفی و بدین پیوست جریان کار مزایده خاویار باب اروپا بایستی با در نظر گرفتن منافع شرکت و توجه به انصراف آقای داودزاده از معامله تعقیب و هرچه زودتر از طرف هیئت‌مدیره نسبت به آن تعیین تکلیف شود.

از طرف وزیر دارائی

[۱۸۳-۱-۱۳۲-خ]

[۲۶]

[نامه انصراف جلال داودزاده از شرکت در مزایده خرید خاویار]

تاریخ: ۱۳۴۶/۷/۱۱

وزارت دارائی - شرکت سهامی شیلات ایران

چون تا به حال نتیجه مزایده خاویار باب اروپا به این جانب جلال داودزاده صاحب مؤسسه «خاویار کنتینانتال» ابلاغ نشده است و از طرفی به علل گرفتاریهای شخصی نمی توانم بیش از این منتظر نتیجه ابلاغ مزایده بمانم لذا بدین وسیله چنانچه دستور فرمایید به فوریت سپرده این جانب مسترد گردد، انصراف خود را از شرکت در مزایده مورد بحث اعلام می نمایم.

جلال داودزاده

۱۱ مهر ۱۳۴۶

[۱۸۲-۱-۱۳۲خ]

[۲۷]

[نامه جلال داودزاده به مرتضی خطیبی در خصوص تهدید قوام صدری از انصراف از شرکت در مزایده و تقلب خانم دولو در امور خاویار]

CAVIAR CONTINENTAL

Q.M.B.N.IMPORT-EXPORT

حضور محترم آقای خطیبی

شرکت سهامی شیلات ایران

خیابان کاخ شمالی - کوچه فتحی ۱۶۵

اول مارچ ۱۹۶۸ - هامبورگ

به طوری که اطلاع دارید، بعد از صورت مجلس مزایده خاویار ایران جهت اروپا که شرکت ما به اسم «خاویار کنتینانتال» برنده شد چند روز بعد آقای قوام صدری در چند جلسه ملاقات یک سلسله تهدیدهایی به من نمودند که از حق خود راجع به برنده بودن مزایده فوق الذکر صرف نظر نمایم که بالاخره در آخرین روز اقامت من در تهران همین تهدیدها را در حضور شما در انجمن هدایت کودکان تکرار و نامه ای به من دیکته کردند و امضاء از من اتخاذ نمودند.

بدین وسیله خواستم به عرضتان برسانم که اولاً این عمل ایشان خلاف قانون و در مقابل دادگاه مجرم شناخته می شوند. ثانیاً چنین نامه ای که با تهدید از من گرفته شده

CAVIAR CONTINENTAL

G.M.B.H. - IMPORT-EXPORT

Herburger Str. 6, Hamburg 11

Telephones 322674
Telex 2-161 310
Cables: Dorood

صور محترم آقای خلیلی
شرکت‌های سیلات ایران
خیابان کاخ شمالی - کوچه فتحی 110

ارجن - اول مارچ 1958 - هامبورگ

بطوریکه اطلاع دارید بعد از صورتجلس مزایده غاو یار ایران جهت اروپا که شرکت ما با نام
" غاو یار کنتینانتال " برنده شد چند روز بعد آقای قوام صدی در چند جلسه ملاقات
یکسلسله تهدیدهای بیمن نمودند که از حق خود راجع به برنده بودن مزایده فوق الذکر
سرزنشگر بنامم که باالخسر در آخرین روز اقامت من در تهران همین تهدیدها را در حضور شما
در انجمن هدا یات کودکان تکرار و نامهای بیمن ویکه کردند و امضا از من اتقا نمودند.
بدینوسیله خواستم بمعرضتان برسانم که اولاً این عمل ایشان خلاف قانون و در مقابل دادگاه
محرم شناخته میشوند ثانیاً چنین نامهای که با تهدید از من گرفته شده ارزش قانونی
ندارد و من بدینوسیله باطرافتان میرسانم که من از حق خود راجع بمزایده فوق الذکر صرفظن
نکرده و نخواهم کرد.

من طبق فرمایشات رهبر توانا شاهنشاه آریا مهر با چنین فساد مبارزه خواهم نمود و تنها
دارم خبرتعالی که شخص بسیار پاکدامن شاهپرست و وطن پرستی هستید منویات اول شخص مملکت
را در نظر گرفته و در این مبارزه بر علیه فساد بین همراهی کنید.

من در نامهای اخیراً آقای قوام صدی نوشتنم و رونوشت آنرا بحضورتان ارسال داشتم
مختصراً بعون رسید که من خدمت بزرگی بشرکت‌های سیلات ایران در این چند سال اخیر نمودم و در
پرونده من موجود است . من باین خدمت خود ادا می خواهم داد ولی بر خلاف شرکت غاو یار ایران یعنی
خانم دولو همیشه خلاف آنرا اجرا کرده اند که پرونده فوری از ایشان موجود دارم و حتمی
برای فرار از مالیات بر درآمد بیشتر منافع حاصله از غاو یار را در بانک سوئیس از مشتریان
دریافت داشته اند.

ناممعا شیکه اخیراً از طرف شما و همچنین خانم دولو بخرداران غاو یار اروپا ارسال شده حال
بر دروغوشی من شده و خواهد بود و چون من یک عمر بدرستی کار کرده ام مجبورم کلیه اتفاقات و
تهدیدها فیکه در مدت اقامت من در تهران رخ داده برای اثبات درستی خودم در مجلات خارجی درج نمایم ولی
من تمام نامی شاهنشاه آریا مهر از شما تقاضا دارم که باسرع وقت اقدام فوری در این باره بنما فید
و نگاهارید فساد در این کار پیش از این رخنه نماید . با تقدیم احترام - حلال داد و داده

[Handwritten signature]

۵۶۸۳
۱۳/۰۲/۵۸

۲۱۹

سلطان غاو یار ایران

ارزش قانونی ندارد و من بدین وسیله به اطلاعاتان می‌رسانم که من از حق خود راجع به مزایده فوق‌الذکر صرف‌نظر نکرده و نخواهم کرد.

من طبق فرمایشات رهبر توانا شاهنشاه آریامهر با چنین فساد مبارزه خواهم نمود و تمنا دارم حضرت‌عالی، که شخص بسیار پاکدامن شاهپرست و وطن‌پرستی هستید، منویات اول شخص مملکت را در نظر گرفته و در این مبارزه بر علیه فساد به من همراهی کنید.

من در نامه‌ای که اخیراً به آقای قوام صدوری نوشتم و رونوشت آن را به حضورتان ارسال داشتم مختصراً به عرض رسید که من خدمت بزرگی به شرکت سهامی شیلات ایران در این چند سال اخیر نمودم و در پرونده من موجود است. من به این خدمت خودم ادامه خواهم داد؛ ولی برخلاف شرکت خاویار ایران یعنی خانم دولو همیشه خلاف آن را اجرا کرده‌اند که پرونده قطوری از ایشان موجود دارم و حتی برای فرار از مالیات بر درآمد بیشتر منافع حاصله از خاویار را در بانک سوئیس از مشتریها دریافت داشته‌اند.

نامه‌هایی که اخیراً از طرف شما و همچنین خانم دولو به خریداران خاویار اروپا ارسال شده دال بر دروغگویی من شده و خواهد شد و چون من یک عمر به درستی کار کرده‌ام مجبورم کلیه اتفاقات و تهدیدهایی که در مدت اقامتم در تهران رخ داده برای اثبات درستی خودم در مجلات خارجی درج نمایم ولی من به نام نامی شاهنشاه آریامهر از شما تقاضا دارم که به اسرع وقت اقدام فوری در این باره بنمایید و نگذارید فساد در این کار بیش از این رخنه نماید.

با تقدیم احترام، جلال داودزاده

[۱۸۱-۱-۱۳۲-خ]

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

[۲۸]

[نامه شرکت شیلات به جلال داودزاده و رد اعتراض وی نسبت به تقلب در امر مزایده خاویار]

تاریخ: ۴۷/۲/۱۶

شماره: ۵۰۸۶

شرکت سهامی شیلات ایران

جناب آقای جلال داودزاده

نامه بدون شماره مورخ (اول مارچ ۱۹۶۸- هامبورگ) جنابعالی پس از مراجعت جناب آقای خطیبی رئیس هیئت‌مدیره و مدیرعامل شرکت سهامی شیلات ایران در

هیئت مدیره مطرح گردید.

همان‌گونه که اطلاع دارید، امر مزایده فروش خاویار اروپا در روز مقرر و با حضور عموم شرکت‌کنندگان نظارت هیئت‌مدیره شرکت سهامی شیلات ایران در کمیسیون بدوی مطرح و در همان روز کمیسیون مربوط پس از بررسی جوانب امر نظر خود را اعلام نمود.

نظم و ترتیب جریان امر مزایده و بی‌نظری و دقت و سرعت در اعلام نظر کمیسیون مزبور تا جایی بود که برای عموم شرکت‌کنندگان غیرمنتظر می‌نمود و به همین سبب از طرف شرکت‌کنندگان داخلی و خارجی کتباً رضایت آنان و بی‌نظری شرکت شیلات اعلام گردید و بلافاصله پرونده امر برای اجرای سایر تشریفات به کمیسیون مالی ارجاع شد و کمیسیون مزبور نیز، پس از رسیدگی به اعتراضهای موجود، نظریه خود را در اسرع وقت اعلام و در نتیجه پرونده جهت اتخاذ تصمیم و اظهار نظر نهایی نسبت به تکلیف برنده مزایده و انعقاد قرارداد به هیئت‌مدیره فرستاده شد و قبل از اعلام نتیجه مزایده از طرف هیئت‌مدیره از وزارت دارائی شرحی منضم به تقاضای مبنی بر انصراف جناب‌عالی از ادامه شرکت در مزایده فروش خاویار اروپا به هیئت‌مدیره شرکت سهامی شیلات ایران ابلاغ گردید و در نتیجه هیئت‌مدیره، طبق مقررات و آیین‌نامه معاملات دولتی، که پیش‌بینی این‌گونه موارد را نموده، از بین سایر شرکت‌کنندگان حائز حداکثر بهاء و برنده مزایده را معین و در نتیجه قرارداد فروش خاویار به اروپا تنظیم و مبادله گردید. بنابراین، با توجه به مراتب بالا که شخصاً نیز از جریان گردش امر در این شرکت آگاه بوده‌اید کوچک‌ترین عملی که خلاف اصول و مقررات موجود باشد در مورد عقد قرارداد فروش خاویار به اروپا از طرف این شرکت انجام نگرفته و طبق محتویات پرونده امر و گواهی جناب‌عالی مسئولین این شرکت با کمال بی‌نظری طبق قوانین و مقررات جاری کشور وظایف قانونی خود را انجام داده‌اند.

تصور نمی‌رود جوابی شرکت شیلات به نامه و سؤال شرکت (دیکسن هانس) هامبورگ بر اساس محتویات...^{*} بوده داده شده است. به هر حال، همان‌طور که مسئولین این شرکت، به گواهی جناب‌عالی و سایر مشتریان، در این مدت بی‌نظری و بیطرفی خود را در تمام موارد ثابت نموده‌اند در آینده نیز به پیروی از منویات متعالی شاهنشاه آریامهر از این روش پسنده پیروی خواهد کرد. ضمناً هیئت‌مدیره شرکت سهامی شیلات ایران خوشوقت خواهد شد که برای اثبات مراتب فوق پرونده امر را با

* ناخوانا.

حضور جناب عالی یا نماینده‌ای که معرفی خواهید نمود مورد مطالعه قرار دهد.

شرکت سهامی شیلات ایران

[امضا]

[۱۸۰ و ۱۷۹-۱-۱۳۲-خ]

[۲۹]

[نامهٔ جلال داودزاده به قوام صدری در اعتراض به تهدید شدنش در مسئله

مزایده خاویار و تهدید به شکایت به شاه و سفار تخانه‌های خارجی]

CAVIAR CONTINENTAL

Q.M.B.N-IMPORT-EXPORT

ترجمهٔ نامه مورخ ۲۷ فوریه ۱۹۶۸ خاویار کانتینانتال هامبورگ

جناب آقای قوام صدری وزارت دارایی - تهران،

وصول نامه مورخ ۴ فوریه شما را که در آن اطلاع داده بودید که نامه ما را به وزارت منابع طبیعی ارسال داشته‌اید تأیید می‌نماید. برای اینکه نسخ این نامه را به شرکای خود ارسال نمائیم این نامه را به انگلیسی تقریر می‌نمایم تا آنکه از وضع فعلی مستحضر گردید.

این جانب امیدوار بودم که نامه این مؤسسه که در تاریخ ۱۶ ژانویه برای شما ارسال گردیده بود، مسائل معوقه را به نحو دوستانه‌ای حل نماید ولی بر عکس در این نامه چنین به نظر می‌رسد که شما می‌خواهید بگویید به هیچ‌وجه این جانب را تهدید ننموده‌اید. باید در این نامه متذکر گردد که شما صراحتاً این جانب را تهدید نموده‌اید که از حقوق خود برای انحصار خاویار ایران جهت بازار اروپا صرف‌نظر نمایم.

اول اینکه خاطرنشان ساخته‌اید که اگر این جانب از حقوق خود صرف‌نظر ننماید ترتیبی خواهید داد که تضمین ۷۰,۰۰۰ دلاری ما از طرف شیلات ایران، بدون هیچ‌گونه دلیلی، ضبط گردد. دوم آنکه این جانب را تهدید نموده‌اید که به نوعی اقدامات سیاسی جهت بازداشت این جانب مبادرت خواهید نمود، در این مورد هم بدون هیچ‌گونه دلیلی. در اینجا لازم نیست که به ذکر کلیه تهدیدهایی که ضمن مذاکره شده بود اشاره نماید. شما از این جانب درخواست نمودید که در ساعت ۷/۳۰ صبح به کانون هدایت کودکان به اتفاق خطیبی حاضر شوم و اصرار نمودید که چنانچه در همان روز به خصوص تا ساعت ۱۲ کتباً از حقوق انحصاری خود صرف‌نظر ننمایم به اقدام غیرقانونی علیه

این جانب مبادرت خواهید ورزید. سپس نامه‌ای به این جانب دیکته نمودید خطاب به شیلات ملی ایران برای صرف نظر کردن از حقوق خود.

این جانب به حقوق ایران آشنا نمی‌باشد ولی معتقد است که کیفر تهدید، مانند سایر جاهای دنیا، سخت باشد. از نظر طرز نامه‌ای که به این جانب دیکته نمودید برای هر مقامی مبرهن خواهد بود که این جانب مجبور به نوشتن گردیدم. به علاوه، نامه‌ای که تحت فشار نوشته و امضا گردد ارزشی نخواهد داشت.

در هر حال، با قاطعیت اشعار می‌دارد که ما حاضر به از دست دادن انحصار خاویار در ایران نمی‌باشیم. علاوه بر آن، شما می‌دانید که اعلیحضرت پادشاه ایران هرگونه فساد را در دولت خود قدغن نموده و از تمام رعایای خود درخواست مبارزه علیه آن نموده است. این جانب، به عنوان خادم کوچک آن اعلیحضرت، حاضر به تحمل این فشار نخواهم بود.

موقعی که این جانب به شما اظهار داشتم که نامه‌ای برای توجه اعلیحضرت نوشته‌ام شما خیلی عصبانی شدید و اظهار داشتید که چرا این جانب با شما مذاکره ننمودم و ترتیبی دادید که از این نامه جلوگیری شود. لازم می‌داند به وسیله این نامه به شما اخطار نماید که چنانچه حداکثر در ظرف ۱۵ روز این موضوع را حل ننمایید شرکاء این جانب و خود این جانب مراتب را از مجرای سفارتخانه‌های کبرای آمریکا، آلمان و سوئیس به اعلیحضرت همایون پادشاه ایران گزارش خواهیم داد.

شیلات ملی ایران از سالهای پیش با ما طرف معامله بوده است و یقین داریم که کمکهایی که در ظرف ده سال برای بالا بردن قیمت خاویار ایران در بازار اروپا از ناحیه ما به عمل آمده است مورد تأیید آن می‌باشد. در این خصوص توجه شما را جلب می‌نماید که، سه سال و نیم قبل، این جانب شخصاً مورد حمایت جناب آقای هویدا و وزیر پست و تلگراف و تلفن شایسته او مهندس ستوده هنگام دوره مزایده در آن موقع قرار گرفتیم. این جانب لازم نمی‌داند که وارد جزئیات سابقه خود گردد. کافی است به نامه‌ای که در بایگانی شیلات ایران ضبط است مراجعه شود. در مقابل، شما می‌توانید وضع مؤسسه ما را با شرکت خاویار ایران مورد مقایسه قرار دهید؛ چه، شرکت اخیر همیشه به شیلات ایران بدهکار می‌باشد؛ مال التجاره را به موقع تحویل نمی‌گیرند؛ به نوع جنس دستکاری می‌نماید و از طریق ندادن مالیات به طور صحیح، وزارت دارائی ایران را می‌فریبد. به ضمیمه، عکس دو نسخه از نامه‌های شرکت مزبور را به مشتریان خود را ارسال می‌دارد. و، به طوری که ملاحظه می‌نمایید، شرکت خاویار ایران از مشتری درخواست نموده است که ورقه اعتبار را بر مبنای بهای نازل تری باز نماید تا اینکه آن را به وزارت دارائی

ایران ارائه دهید. ولی مشتری باید مبلغ صحیح را برای کالا به یک بانک سوئیسی منتقل نماید. بدیهی است ما دارای مدارکی از سابق هستیم که چنانچه مایل باشید می‌توانید از ما بخواهید تا برایتان بفرستیم.

به علاوه، شرکت خاویار ایران چندین بار این جانب را مورد تهدید قرار داده است که شانس برنده انحصاری را نخواهم داشت زیرا خود را به اعلیحضرت همایون پادشاه ایران منسوب کرده، طوری که می‌دانید، این جانب هرگز این موضوع را نه باور داشته و نه باور خواهم داشت. به علاوه، آقای دلان‌گاد، صاحب مؤسسه خاویار ولگا پاریس، به چندین مشتری اروپایی اظهار داشته است که وابسته به اعلیحضرت همایون پادشاه ایران می‌باشد. حال ملاحظه می‌نمایید که چرا این جانب در حمایت از پیشوای خود مبارزه می‌نماید زیرا میل ندارم که هیچ‌کسی از نام نیک وی سوءاستفاده کند و به این شایعات پوچ توجه کند.

آقای قوام صدوری عزیز، سعی کنید مرا بهتر بشناسید زیرا من هم بشری هستم مثل شما و سایرین؛ و مایلیم که از رهبر خود اعلیحضرت همایون پادشاه ایران، که با هر نوع فساد مبارزه می‌کند، تبعیت نمایم. در واقع، این جانب مایل نیست که به شایعات توجه کند و امیدوار است که بدون آنکه خود و شرکا ناگزیر گردیم که مراتب را به عرض اعلیحضرت همایون پادشاه ایران برسانیم، موضوع حل گردد.

ج. داودزاده

از طرف خاویار کانتیننتال

۴۶/۱۲/۱۵

[در حاشیه:] برادر داودزاده در شرکت نفت کارمند است و در جریان کارهای او بوده است. ساواک او را بخواهد.

[۴۱۷۴۳ تا ۴۱۷۳۶]

[۳۰]

[نامه انتظاری به ازهاری در خصوص فساد حاکم در شیلات ایران]

تیمسار ارتشبد ازهاری نخست‌وزیر محبوب ایران، محترماً به استحضار می‌رساند: شرکت شیلات شمال، که بعد از شرکت نفت یکی از ثروتهای ملی و از شرکتهای اقتصادی وابسته به وزارت کشاورزی است، مدت ۱۲ سال است به وسیله آقای مرتضی خطیبی کارمند معتاد و فاسد وزارت دارائی، که از طرف

آقای هویدا منصوب گردیده، به منجلاب فساد و قاچاق کشیده شده و هر قدر در طی این مدت گزارشاتی از فساد و وضع ناهنجار خرابیها و خلافکاری و تبعیض در شیلات به مقامات عالیه کشور تقدیم گردیده به توصیه برادرش حسین خطیبی مدیرعامل شیر و خورشید و سایر دوستان معتاد و متنفذ در دستگاه دولت، که مهمانسراهای شیلات در پهلوی و بابلسر محل عیش و نوش آنها بوده و از هدایای ماهی و خاویار تقدیمی آقای خطیبی بهره‌مندند، از او جانبداری و روز به روز تبعیض و فساد و قاچاق را در شیلات گسترش و معدودی از کارکنان مورد علاقه خود را با آزادی عمل در دزدی و قاچاق صاحب میلیونها ثروت نموده و خودش هم متجاوز از بیست قطعه زمین در شمال که پولش را رؤسای مورد اعتماد خودش در شیلات داده‌اند خرید و فروش و هنوز هم بیش از ده قطعه آنها را به نام خانم و فرزندانش در بندر پهلوی و غازیان و حسن‌آباد و محمودآباد شهسوار و بابلسر دارد و یک قطعه صد هزار متری هم به زور و جنگ و دعوا با گلسرخی با بهترین اراضی جنگلی عباس‌آباد شهسوار گرفته است و در مقابل کارگران و صیادان شیلات را به واسطه عدم توجه و تبعیض و تحت فشار رؤسای فاسد و مغرض و قاچاقچی به خاک سیاه نشانیده است. حتی زمینهای شیلات را به خود و یارانش تقسیم و سند داده ولی در حال حاضر هنوز یک متر هم از اراضی شیلات را به کارگران نداده است.

همکاران او هم تیمسار بابا امجدی معاون معروف تیمسار بختیار ساواک به عنوان قائم‌مقام و آقایان قوام شوهر سابق والا حضرت اشرف و اویسی فرزند تیمسار اویسی که هر دو فاقد هرگونه اطلاعات اداری خصوصاً حسابداری و حسابرسی می‌باشند به نام بازرسی دولت در شرکت شیلات می‌باشند که لازمه این شغل حتماً تخصص در حسابداری و حسابرسی است؛ ولو، تخصص اصلی هر دو آقایان منحصرأ در فساد، الواطی و خانم‌پازی است که آقای خطیبی با آگاهی، از بی‌اطلاعی، آنان را استقبال و فقط بدون مزاحمت امضاء بیلان را طالب است.

تیمسار نخست‌وزیر محترم در دو مجلس صراحتاً بیان فرمودند عوامل فساد را از دستگاههای دولت طرد و بعد از این اجازه ادامه توصیه و تبعیض و حکومت فاسدین را نخواهند فرمود. عرض ما این است که با بودن این همه کارمندان عالیرتبه و تحصیل کرده در وزارت کشاورزی، که اکثراً دارای دکترای مهندسی در رشته ماهی‌شناسی و بیولوژی و غیره بوده و به حسن شهرت معروف‌اند، شیلات که باید به وسیله اشخاص متخصص اداره شود که به دست آقایان معروف‌الحال خطیبی عضو عاطل و باطل وزارت دارائی و تیمسار امجدی بازنشسته ساواک و اویسی و قوام به منجلاب کشیده شده. آیا مدت ۱۲

۲۲۶
 ▽
 ۳
 ۱۰۱
 ۱۰۱
 ۱۰۱
 ۱۰۱
 ۱۰۱

اروپا؛ محمدرضا پهلوی، امیر خسرو افشارقاسملو، غلامعلی سیف‌ناصیری، امیر هوشنگ دولو [۴۸۵۳-۲۸۸م]

سال حکومت این فاسدین در شیلات کافی نمی‌باشد؟ کارکنان شیلات و اهالی شمال انتظار دارند هر چه زودتر وزارت کشاورزی از افراد تحصیل‌کرده که متخصص عالی‌مقام خود مدیریت عامل و هیئت‌مدیره و بازرسان دولت در شیلات را انتخاب [افراد] فعلی را به وزارتخانه متبوع خودشان برگشت داده و برای انجام اصلاحات اساسی در شیلات، که یکی از منابع ثروت ملی است و در دنیا مورد توجه است، روزنه امیدی حاصل فرمایند.

با تقدیم احترام، انتظاری

[۲۱۳-۱-۱۳۲-خ]

